

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀS FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

STARPTAUTISKIE NOZIEGUMI UN TO ATTAISNOŠANA
BAKALaura DARBS

Autors: Edgars Buka
Studenta apliecības nr. eb12068
Darba vadītāja : Dr.iur.prof. Valentija Liholaja

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Starptautiskie noziegumi un to attaisnošana ir problēma, ar kuru saskaras liela daļa pasaules valstu. Uz to norāda tas, ka aizvien vairāk valstu izvēlas kriminalizēt konkrētu starptautisku noziegumu attaisnošanu. Īpaši šī problēma ir jūtama tajās valstīs, kuras pašas vai tās iedzīvotāji, ir cietuši no starptautiskajiem noziegumiem, kā piemēram, Latvija, Lietuva, Ruanda, Armēnija un citas valstis.

Autors darbā ir izpētījis starptautiskos noziegumus un to veidus, Krimināllikuma 74¹. pantā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāvu, kā arī ārvalstu regulējumu starptautisko noziegumu attaisnošanā un to praksi šajā jautājumā.

Atslēgvārdi: genocīds, noziegumi pret cilvēci, kara noziegumi, noziegumi pret mieru, starptautisko noziegumu attaisnošana Latvijā un ārvalstīs, noziedzīga nodarījuma sastāvs.

ANNOTATION

International crimes and their justification is the problem facing a great part of the countries all over the world. The increasing number of countries choosing to criminalize the justification of specific international crimes proves the fact. The problem is particularly topical in the countries which themselves or where their inhabitants have suffered from international crimes, such as Latvia, Lithuania, Rwanda, Armenia and other countries.

The author in the theses has investigated international crimes and their forms, criminal offence for the Criminal Law included in the Article 74¹, as well as the foreign framework for the justification of international crimes and its problem solving practice.

Keywords: genocide, crimes against humanity, war crimes, crimes against peace, justification of the international crimes in Latvia and in foreign countries, components of criminal offence.

Satura rādītājs

IEVADS	5
1.STARPTAUTISKIE NOZIEGUMI.....	7
1.1.Genocīds	7
1.1.1. Mens rea genocīda noziegumā.....	7
1.1.2. Actus reus genocīda noziegumos.....	10
1.2. Noziegumi pret cilvēci.....	11
1.3. Kara noziegumi.....	14
1.4. Noziegumi pret mieru	15
2.KRIMINĀLLIKUMA 74 ¹ .PANTĀ IEKĻAUTĀ NOZIEDZĪGĀ NODARIJUMA SASTĀVS	16
2.1.Noziedzīga nodarījuma objekts	16
2.2.Noziedzīga nodarījuma objektīva puse.....	18
2.2.1.Starptautisko noziegumu publiska slavināšana	19
2.2.2.Starptautisko noziegumu attaisnošana.....	20
2.2.3.Starptautisko noziegumu rupja noniecināšana.....	21
2.2.3.Starptautisko noziegumu noliegšana	22
2.2.4.Pantā iekļautā termina ‘Publiski’ nozīme	23
2.3.Noziedzīgā nodarījuma subjekts.....	24
2.4.Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse	25
3.STARPTAUTISKO NOZIEGUMU ATTAISNOŠANA ĀRVALSTĪS	27
3.1 Ārvalstis kurās regulējums atšķiras no Latvijas	27
3.1. Ārvalstu prakse personu sodīšanā par starptautisko noziegumu attaisnošanu.....	30
KOPSAVILKUMS	33
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS	36

IEVADS

Pasaules vēsturē ir pieredzēti daudzi starptautiskie noziegumi, kā piemēram, holokausts, Armēņu genocīds, genocīds Ruandā, kuri ir atstājuši paliekošas sekas uz mūsdienām. Šo noziegumu rezultātā ir cietuši daudzi cilvēki, no kuriem daudzi ir dzīvi arī mūsdienās un kuri var dalīties savās atmiņās par šiem notikumiem.

Tomēr, arī šie smagie noziegumi ir daļa no pasaules vēstures, tāpēc cilvēki izvēlās diskutēt par šiem vēstures notikumiem. Bieži rodas situācijas, ka persona nepiekrīt vairākuma viedoklim un pauž atsevišķas atziņas par konkrētajiem vēstures notikumiem. Ņemot vērā vārda brīvības plašās robežas, katrai personai ir tiesības uzskatīt, ka konkrētais starptautiskais noziegums nav nemaz noticis vai arī tā apmēri ir pārspīlēti. Kamēr persona šādā veidā uzskatus patur pie sevis un tos nepauž uz āru, viņu par to nevar sodīt. Savukārt, ja kāds publiski pauž šāda veida viedokli, to var uzskatīt par naida runu, kas varētu būt vērsta pret atsevišķu personu grupu interesēm.

2009.gada 21.maijā Saeima pieņēma grozījumus Krimināllikumā¹, kuri paredzēja papildināt Krimināllikumu ar jaunu pantu, proti, Krimināllikuma (turpmāk KL) 74¹.pantu. KL 74¹.panta paredzēja atbildību par genocīda, nozieguma pret cilvēci, kara noziegumu vai noziegumu pret mieru publisku slavināšanu, attaisnošanu vai noliegšanu. Ar 2014.gada 15.maija grozījumiem², pants tagad paredz atbildību arī par starptautisko noziegumu rupju noniecināšanu. Krimināllikums tika papildināts ar šādu pantu, jo Eiropas Padome 2008.gada 28.novembrī pieņēma pamatlēmumu 2008/913/TI³. Šis pamatlēmums paredz, ka dalībvalstīm ir pienākums kriminalizēt konkrētas rasisma un ksenofobijas veidus. Tā rezultātā, tika pieņemts KL 74¹.pants.

Ņemot vērā to, ka šī norma ir ļoti jauna un tiesu prakse par KL 74¹.panta piemērošanu ir ļoti neliela, autors izvēlējās šo tematu, ar mērķi radīt lielāku skaidrību par KL 74¹.pantā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāvu un panta piemērošanas priekšnosacījumiem.

Kaut arī šis temats ir maz analizēts gan tiesību doktrīnā, gan tiesu praksē, tas ir kļuvis aktuāls dēļ pēdējiem šī panta grozījumiem, kuri pēc asām debatēm, Saeimā tika pieņemti 2014.gada 15.maijā. Debašu laikā tika paustas daudzas negatīvas atziņas par grozījumiem, uzsverot, ka tie pārkāpj vārdu brīvības robežas. Pēc grozījumu pieņemšanas, daļa Saeimas

¹ Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis. 2009. 10.jūnijs, Nr.90. Pieejams:

<https://www.vestnesis.lv/ta/id/193112-grozijumi-kriminallikuma> (Aplūkots 2015.gada 12.maijā)

² Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis. 2014. 31.maijs Nr.105. Pieejams:

<https://www.vestnesis.lv/ta/id/266590-grozijumi-kriminallikuma> (Aplūkots 2015.gada 12.maijā)

³ Eiropas Padomes pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpaušmēm. Pieejams:

http://www.rgsl.edu.lv/uploads/files/ES_Padomes_Pamatlemums_2008.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).

deputātu iesniedza sūdzības Satversmes tiesai, bet Satversme tiesa pieņēma lēmumu par lietas neizskatīšanu, jo pieteikuma iesniedzējs nebija pietiekami pamatojis normas neatbilstību augstāku spēku normām. 2014.gada 17. jūnijā tika izdots speciāls Jurista Vārda numurs, kurš tika speciāli veltīts šim tematam. Tas norāda uz to, ka šī tēma 2014.gada bija aktuāla ne tikai Saeimas deputātu vidū, bet arī sabiedrībā kopumā.

Šajā tēmā pastāv vairāki problēmu jautājumi, kā piemēra, KL 74¹.panta piemērošanas priekšnosacījumi, par kādu starptautisko noziegumu attaisnošanu var piemērot kriminālatbildību, panta kolīzija ar vārda brīvību, kā arī iespējamās panta uzlabošanas iespējas. Šie visi problēmu jautājumi ir maz apskatīti tiesību zinātnē, tieši tāpēc, autora darba mērķis ir apskatīt šos jautājumus un uzsākt plašāku diskusiju sabiedrībā par šiem jautājumiem. Darbā tiks izmantotas salīdzinošā un aprakstošā pētniecības metodes. Salīdzinošās metodes ietvaros, autors salīdzinās Krimināllikuma regulējumu ar citu valstu regulējumiem šajā jautājumā, bet savukārt, aprakstošās metodes ietvaros, autors aprakstīs temata ietvaros nozīmīgos terminus.

Darba ietvaros, autors apskatīs KL 74¹.pantā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāvu un tā piemērošanas priekšnosacījumus, kā arī ārvalstu regulējumu šajā jautājumā. Darbā arī tiks dziļāk analizēti tie starptautiskie noziegumi, par kuru attaisnošanu draud kriminālatbildība.

1.STARPTAUTISKIE NOZIEGUMI

1.1.Genocīds

KL 71.pants genocīdu definē kā tīšas darbības nolūkā pilnībā vai daļēji iznīcināt kādu nacionālu, etnisku, rases vai noteiktas reliģijas cilvēku grupu kā tādu, šādas grupas locekļus nogalinot, nodarot viņiem dzīvībai vai veselībai bīstamus miesas bojājumus vai novedot viņus līdz psihiskai saslimšanai, tīši viņiem radot tādus dzīves apstākļus, kas pilnīgi vai daļēji šos cilvēkus iznīcina, lietojot līdzekļus, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu šādā grupā, vai nododot bērnus piespiedu kārtā no vienas cilvēku grupas otrai.⁴ Līdzīga genocīda definīcija atrodama arī Romas Starptautiskās Krimināltiesas Statūtos⁵ un Konvencijā par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to⁶.

Starptautiskais Ruandas kara noziegumu tribunāls ir atzinis, ka genocīda noziegumi sastāv no divām daļām, *mens rea* un *actus reus*. *Mens rea* nozīmē genocīda mērķi, pilnībā vai daļēji iznīcināt nacionālu, etnisku, rases vai noteiktas reliģijas grupu. *Actus reus* nozīmē nozieguma objektīvo pusi, kura izpaužas kā:

- 1) grupas locekļu nogalināšana;
- 2) smagu miesas bojājumu nodarīšana grupas locekļiem;
- 3) garīgā kaitējuma radīšana grupas locekļiem;
- 4) tādu dzīves apstākļu radīšana, kas pilnībā vai daļēji šo personu grupu iznīcina;
- 5) lietojot līdzekļus, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu šajā grupā;
- 6) bērnu piespiedu nodošana no vienas personu grupas otrā.⁷

1.1.1. Mens rea genocīda noziegumā

Lai konkrēto noziegumu varētu kvalificēt kā genocīdu, darbībām ir jābūt vērstām pret kādu no KL 74.pantā aizsargātājām personu grupām. Genocīds atšķiras no citiem starptautiskajiem noziegumiem ar to, ka katrā individuālā gadījumā ir jāpierāda noziedzīgā nodarījuma mērķis, kurš ir pilnībā vai daļēji iznīcināt konkrētas nacionālās, etniskās, rases vai

⁴ Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, Nr.199/200. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/88966-kriminallikums> (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī)

⁵ Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 6.pants. Latvijas Vēstnesis, 2002. 28. Jūnijs, Nr.97.

⁶ Konvencijas par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to 2.pants.Latvijas Vēstnesis, 2003. 17.aprīlis, Nr.60.

⁷ The prosecutor v. Jean de Dieu Kamuhanda ICTR-99-54A-T.International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). January 22, 2004. Para.622. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/48abd536d.html> (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī).

religiskās grupas pārstāvjus.⁸ Autors piekrīt Mārtiņa Paparinska viedoklim, ka genocīda mērķa pierādīšana ir uzskatāma par vienu no komplicētākajiem uzdevumiem starptautiskajās krimināltiesībās, ko var tikai netieši izsecināt no vispārējiem apstākļiem, tāpēc praksē biežāk šos noziegumus kvalificē kā noziegumus pret cilvēci.⁹ Līdz ar to, ja nepierāda noziedzīga nodarījuma motīvu, tad personu nevar saukt pie kriminālatbildības par genocīda noziegumiem, bet konkrētās darbības kvalificējamās kā noziegumi pret cilvēci. Genocīdu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu. Motīvs, kāpēc persona veic genocīdu, nav jāpierāda.¹⁰

Genocīds ir vērst pret konkrētu nacionālo grupu, ja nozieguma objektīvajā pusē paredzētās darbības ir veiktas pret konkrētām personām, kuras savā starpā ir saistītas ar kopēju valsti. Kā ir atzinis Starptautiskais Ruandas kara noziegumu tribunāls, nacionāla grupa nozīme cilvēku kopu, kuri saistīti ar konkrētu valsti vai kopīgu pilsonību.¹¹ Kā piemēru genocīdam, kas vērst pret nacionālas grupas pārstāvjiem, var minēt armēņu genocīdu, kad no 1915. līdz 1917.gadam, Osmaņu impērija veica masveida armēņu tautības iedzīvotāju slepkavības. Daudzi armēņu tautības iedzīvotāji tika piespiedu kārtā izsūtīti un tika iznīcināta viņu iedzīve.

Otrā personu grupa, pret kuru var tik vērst genocīds, ir personas ar kopīgu etnisko piederību. Definēt to, kas ir etniska grupa ir sarežģītāk, jo tajā ietilpst plašāks personu loks nekā pie nacionālās grupas. Pēc autora domām, etniskā grupa varētu būt personu kopa, kuriem savā starpā nav obligāti jābūt saistītiem ar kopēju pilsonību vai izcelšanās valsti kā tas ir ar nacionālo grupu, bet tomēr, kaut kādai saistībai ir jāpastāv starp šīm personām. Kā ir atzīts tiesu praksē, tad ar etnisko grupu saprot personu kopu, kurai ir kopēja valoda un kultūra, vai arī pašas grupas locekļi sevi pasludina par tādu (*self identification*), vai arī citas personas, arī genocīda izdarītāji, identificē personas kā kopēju etnisku grupu (*identification by others*)¹².

KL 71.pantā un konvencijās iekļautais termins "Rase" ir jāsaprot kā personu kopa, kurai ir kopēja ģeogrāfiskā reģiona izcelsme, piemēram, Eiropa, un tai piemīt šajā reģionā

⁸ The prosecutor v. Sylvestre Gacumbitsi ICTR-2001-64-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). July 7, 2006. Para 39.

⁹ Paparinskis M. Kas ir noziegumi pret cilvēci. Jurista Vārds, 2003. 30.septembris, Nr.35

¹⁰ The prosecutor v. Aloys Simba ICTR-01-76-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). November 27, 2007. Para 269. Pieejams: http://www1.umn.edu/humanrts/instree/ICTR/SIMBA_ICTR-01-76/SIMBA_ICTR-01-76-A.pdf (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī)

¹¹ The prosecutor v. Jean-Paul Akayesu ICTR-96-4-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). September 2 1998. Para 512. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/40278fbb4.html> (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī)

¹² The prosecutor v. Clement Kayishema and Obed Ruzindana ICTR-95-1-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). May 21 1999. Para. 98. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/48abd5760.html> (Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī).

dzīvojošo cilvēku raksturīgās īpašības, piemēram, gaiša ādas krāsa, kas raksturīgs Eiropēdai rasei.

Ar reliģisku grupu saprot cilvēku kopu, kuriem ir kopēja reliģija un kurus savā starpā vieno kopēji reliģiskie uzskati.¹³ Piemēram, ja kāds veiks darbības, kuru mērķis ir pilnībā vai daļēji iznīcināt hinduisma reliģijas pārstāvjus, tad šīs darbības var tik uzskatītas par genocīdu.

Līdz ar to, lai konkrēto noziegumu varētu kvalificēt kā genocīdu, tam jābūt vērstam pret kādu no četrām iepriekš minētajām personu grupām. Praksē bieži rodas jautājums, vai darbības, kas vērstas pret citām personu grupām, kuras nav minētas Konvencija par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to, ir uzskatāmas par genocīdu. Piemēram, ja kāds veiktu darbības, kuru mērķis ir pilnīgi vai daļēji iznīcināt personu grupu, kuras vieno kopējie politiskie uzskati, tad vai šādas darbības var uzskatīt par genocīdu. Starptautiskajās krimināltiesības pēdējo gadu laikā ir nodibinājies tā saucamais *case-by-case* princips. Šis princips nozīmē, ka katrā atsevišķā gadījumā tiek vērtēti nozieguma objektīvie un subjektīvie kritēriji, neaprobežojoties tikai ar iepriekš minētajām četrām grupām, proti, genocīda noziegumi tiek tulkoti plašāk. *Case-by-case* principa piemērus var saskatīt *Kamuhanda*¹⁴ un *Muvunyi*¹⁵ lietās.

Autors uzskata, ka konvencijās un Krimināllikumā iekļauto aizsargāto grupu uzskaitījums nav pilnīgs un katrā ganījumā vajadzētu atsevišķi izvērtēt, vai ir pastrādāts genocīda noziegums, proti, vadīties pēc *case-by-case* principa. Paredzot atbildību par genocīda noziegumiem, mērķis ir aizsargāt nevis konkrētas personu grupas, bet gan personu grupas kā tādas, proti, visus iespējamās personu grupu veidus. Apvienoto Nāciju organizācija, pieņemot konvenciju par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to, 2.panta iekļaujot tikai četras aizsargātas personu grupas, necentās ierobežot aizsargāto personu grupu skaitu, bet gan drīzāk centās definēt tos personu grupu veidus, pret kuriem visbiežāk tiek vērsti genocīda noziegumi. Galvenais, kas nepieciešams konkrētai personu grupai, lai to aizsargātu konvencija, ir kopējs elements, kas vieno konkrētās grupas pārstāvjus. Piemēram, nacionālajai grupai tā ir pilsonība, etniskajai grupai tā ir kopēja valoda un kultūra, politiskai grupai vienojošais elements ir vienādi politiskie uzskati. Līdz ar to, genocīda noziegumi neaprobežojas tikai ar konvencijā minētajām četrām aizsargātajām personu grupām.

¹³ The prosecutor v. Jean-Paul Akayesu ICTR-96-4-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). September 2 1998. Para 512. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/40278fbb4.html> (Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī)

¹⁴ The prosecutor v. Jean de Dieu Kamuhanda ICTR-99-54A-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). January 22, 2004. Para.630. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/48abd536d.html> (Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī).

¹⁵ The prosecutor v. Tharcisse Muvunyi ICTR-2000-55A-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). September 12 2006. Para. 484. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/48abd529d.html> (Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī).

1.1.2. Actus reus genocīda noziegumos

Actus reus genocīda noziegumos nozīmē nozieguma objektīvo pusi, kuru veido kāda no konvencijā "Par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to" 2.panta paredzētājām darbībām, kas ir vērstas, lai pilnībā vai daļēji iznīcinātu personu grupu.

Grupas locekļu nogalināšana nozīme tīšu grupas locekļu slepkavošanu. Ja tiek noslepkavots kaut viens no grupas pārstāvjiem, tad šādu darbību var jau kvalificēt kā genocīdu, ja vainīgās personas mērķis ir pilnībā vai daļēji iznīcināt šo personu grupu. Līdz ar to, patiesajam upuru skaitam genocīda noziegumos nav nozīmes, jo pietiek ar to vien, ka ir ticis nogalināts kaut viens no grupas pārstāvjiem. Vienīgo, ko upuru skaits ietekmēs, ir galēja sankcija, kuru piemēros genocīda izdarītājiem.

Nopietni miesas bojājumi nozīmē fizisku vai seksuālu sāpju nodarīšanu cietušajam, kuru rezultātā tiek radīti smagi miesas bojājumi, cilvēka ķermeņa kropļojumi, vai arī nopietni bojājumi iekšējiem vai maņu orgāniem.¹⁶ Savukārt, garīgā kaitējuma radīšana nozīmē darbības, kuras tieši vērstas pret cietušo psihi, nodarot smagus psihiskus bojājumus. Sekas garīgajam kaitējumam var būt dažādas, sākot no cietušās personas bailēm, beidzot ar nopietna rakstura psihiskiem traucējumiem, kas izraisa garīga rakstura slimības. Kā ir atzīts tiesu praksē, lai miesas bojājumu vai garīga kaitēju radīšanu uzskatītu par genocīdu, šīm darbībām ir jābūt ar tādu raksturu, kas draud pilnība vai daļēji iznīcināt personu grupu kā tādu.¹⁷

Konvencijas par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to 2.panta c apakšpunktā minēts, ka ar genocīdu saprot arī tādas darbības, kā tīšu dzīves apstākļu radīšanu personu grupai, kas tos pilnīgi vai daļēji iznīcina, piemēram, tīša dabas vides piesārņošana, kurā atrodas cilvēku grupa, ar radioaktīvām, ķīmiskām vai citām toksiskām vielām.¹⁸

Ar pasākumu ieviešanu, kuru mērķis ir novērst bērnu dzimšanu grupā ir jāsaprot visas darbības, kuru mērķis ir novērst dzimstību konkrētajā personu grupā. Šie pasākumi var izpausties dažādi, piemēram, cietušo sterilizācija, sieviešu olšūnu sakropļošana, grupas vīriešu un sieviešu nošķiršana, laulību aizliegšana. Par šādiem pasākumiem ir jāsaprot arī darbības, kuras iedarbojas uz cietušā psihi, radot bailes no turpmākas stāšanās seksuālos sakaros. Piemēram, izvarošana, kuras mērķis ir traumēt upura psihi.

¹⁶ The prosecutor v. Theoneste Bagozora, Gratien Kabiligi, Aloys Ntabakuze, Antole Nsengiyumva ICTR-98-41-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). December 18 2008. Para 2117. Pieejams: <http://www.unict.org/sites/unict.org/files/case-documents/ictr-98-41/trial-judgements/en/081218.pdf> (Aplūkots 2015.gada 10.aprīli).

¹⁷ The prosecutor v. Athanase Seromba ICTR-2001-66-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). March 12 2008. Para 46. Pieejams: https://www1.umn.edu/humanrts/instree/ICTR/SEROMBA_ICTR-2001-66/SEROMBA_ICTR-2001-66-A.pdf (Aplūkots 2015.gada 10.aprīli).

¹⁸ Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma "AFS", 2007, 11.lpp.

Bērnu nodošanu no vienas grupas otrai jāsaprot kā darbības, kuru rezultātā bērni no vienas personu grupas pāriet uz citu personu grupu. Šīs darbības visbiežāk tiek veiktas piespiedu kārtā, izņemot bērnus no ģimenes un tos deportējot, izmantojot fizisku spēku. Galu rezultātā, bērns tiek integrēts citā personu grupā.

1.2. Noziegumi pret cilvēci

Jēdziens: "Noziegumi pret cilvēci" ir ļoti plašs un tajā ietilpst daudzi dažāda veida noziegumi. Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūti noziegumus pret cilvēci definē kā jebkuru darbību, kura minēta statūtu 7.pantā, ja tās veiktas kā daļa no plaša vai sistemātiska uzbrukuma, apzinoties, ka šīs darbības tiek vērstas pret civiliedzīvotājiem. Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 7.pantā ir minēti daudzi veidi, kā var izpausties noziegumi pret cilvēci, piemēram, slepkavības, paverdzināšana, deportācija, izvarošana. Tomēr, šīm visām darbībām ir kopīgas divas lietas.

Pirmkārt, jāpastāv uzbrukumam, kuram ir plašs vai sistemātisks raksturs un, otrkārt, uzbrukumi ir tieši vērsti pret civiliedzīvotājiem. Ja apsūdzībai neizdodas pierādīt šīs pazīmes, vai kaut vienu no tām, tad konkrētās darbības nevar kvalificēt kā noziegumus pret cilvēci.

Uzbrukumus jāsaprot kā vardarbības aktus, kurš atbilst kādai no Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 7.pantā minētajām darbībām. Šim uzbrukumam nav jābūt bruņotam. Pietiek vien ar to, ka pret civiliedzīvotājiem tiek veiktas kādas no pantā paredzētajām darbībām.

Uzbrukumam ir plašs raksturs, ja pats uzbrukums ir ļoti plašs (uzbrukuma sekas ir jūtamas lielā teritorijas daļā), vai arī uzbrukuma rezultātā cietušo civiliedzīvotāju skaits ir liels.¹⁹ Savukārt, darbības ar sistemātisku raksturu ir jāsaprot kā organizēti uzbrukumi, kuri ik pēc nenoteikta laika atkārtojas.²⁰ Šādiem sistemātiskiem uzbrukumiem nav nepieciešami nekādi iepriekš izplānoti plāni un apsūdzības pusei tādi nav jāpierāda, jo nozieguma sastāvs to neprasa.

Noziegums uzskatāms par izdarītu pret civiliedzīvotājiem, ja nozieguma objektīvā puse tiek tieši realizēta pret civiliedzīvotājiem. Civiliedzīvotāji uzskatāmi par uzbrukuma pamatmērķi.²¹ Termins „civiliedzīvotājs” ir jāsaprot kā jebkura persona, kura nepiedalās konfliktā, proti, nav uzskatāma par kombatantu. Līdz ar to, par civiliedzīvotājiem uzskatāmi

¹⁹ Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze (Appellants) v. the prosecutor ICTR-99-52-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). November 28 2007. Para 920. Pieejams: <http://www.refworld.org/pdfid/48b5271d2.pdf> (Aplūkots 2015.gada 11.aprīli)

²⁰ Turpat

²¹ Paparinskis M. Kas ir noziegumi pret cilvēci. Jurista Vārds 2003. 23.septembris, Nr.34.

visi konkrētās valsts pilsoņi, nepilsoņi, ārvalstnieki, kā arī personas, kuras vienkārši uzturas konkrētās valsts teritorijā. Tālāk autors analizēs katru no statūtos minētajām darbībām.

Saskaņā ar Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 7.pantu, gan civiliedzīvotāju slepkavošana, gan iznīcināšana, ir atzīstami par noziegumi pret cilvēci. Abas šīs darbības ir ļoti līdzīgas un sekas ir vienas un tās pašas, tīša civiliedzīvotāju nonāvēšana. Kā ir atzīts tiesu praksē, tad vienīgā atšķirība starp šīm darbībām ir tā, ka civiliedzīvotāju iznīcināšana pieprasa masīvu civiliedzīvotāju nonāvēšanu (liels upuru skaits), bet, savukārt, civiliedzīvotāju nonāvēšanā nav nepieciešams milzīgs upuru skaits.²² Civiliedzīvotāju slepkavības var kvalificēt kā noziegumu pret cilvēci, ja pat ir noslepkavota tikai viena persona, ja pierāda, ka slepkavība ir pastrādāta kā daļa no sistemātiska uzbrukuma, kas vērsts pret civiliedzīvotājiem. Līdz ar to, slepkavību no iznīcināšanas nošķir upuru skaits.

Ar paverdzināšanu jāsaprot tādas darbības, kuru rezultātā kādai personai piemīt daļēja vai pilnīga vara pār kādu citu personu.²³ Personai tiek liegts brīvi pārvietoties, izvēlēties darbu un citas pašsaprotamas cilvēktiesības. Nozieguma izdarītājs pret cietušo personu attiecas kā pret kustamu lietu, nevis kā pret līdzvērtīgu būtni, tāpēc tā brīvi savu vergu tirgo, maina, iznomā. Visbiežāk, šis noziegums izpaudīsies kā piespiedu nodarbināšana, tomēr jāatceras, ka personai ne tikai tiek likts strādāt piespiedu kārtā, bet tiek kontrolēta arī tās personiskā dzīve. Piemēram, tiek noteikta konkrēta dzīvesvieta bez iespējam to mainīt, tiek liegts stāties laulībā, audzināt bērnus.

Deportācija, jeb iedzīvotāju piespiedu pārvietošana, nozīmē nelikumīgu personu piespiedu padzīšanu no to likumīgajām dzīvesvietām. Tiek pielietots fizisks spēks, lai personas pārvietotu uz citu lokāciju. Lai konkrēto civiliedzīvotāju pārvietošanu atzītu par noziegumu pret cilvēci, tai jābūt prettiesiskai. Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 12.panta trešā daļa pieļauj situācijas, kad personu pārvietošanās brīvība var tikt ierobežota (ja ierobežojums noteikts likumā, ierobežojumam ir leģitīms mērķis, ierobežojums ir samērīgs). Līdz ar to, personu pārvietošanu var atzīt par noziegumu pret cilvēci, ja nav izpildījušies iepriekš trīs minētie priekšnosacījumi un tā ir tikusi veikta piespiedu kārtā. Personu brīvprātīga pārvietošana nav uzskatāma par noziegumiem pret cilvēci.

Par noziegumiem pret cilvēci atzīstama nepamatota civiliedzīvotāju ieslodzīšana vai arī citas līdzīga veida darbības. Lai konkrētās darbības atzītu par noziegumiem pret cilvēci,

²² The prosecutor v. Elizaphan Ntakirutimana and Gerard Ntakirutimana ICTR-96-10-A and ICTR-96-17-A. . International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). December 13 2004. Para 516. Pieejams:

http://www.haguejusticeportal.net/Docs/ICTR/Ntakirutimana_Appeals-judgement_13-12-2004.pdf (Aplūkots 2015.gada 11.aprīlī)

²³ Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic, IT-96-23-T and IT-96-23/1-T. February 22 2001. Pieejams: <http://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> (Aplūkots 2015. 12.aprīlī).

apsūdzībai ir jāpierāda, ka nepastāv brīvības atņemšanas pamats, vai arī tikusi pārkāpta tās procesuālā kārtība. Pārkāpta procesuālā kārtība nozīmē, ka netika ievērota procesuāla kārtība, kura ir jāievēro, lai personu varētu arestēt. Piemēram, aizturētajam netiek izskaidrotas viņa tiesības vai arī ieslodzītajam netiek nodrošinātas tiesības uz taisnīgu tiesu. Praksē ir redzami daži piemēri šādām darbībām. Piemēram, Ruandas nemieru laikā, 1994.gadā, tika nepamatoti arestēti vairāki Ruandas civiliedzīvotāji par dalību Ruandas Patriotu Frontē. Šie civiliedzīvotāji tika turēti Karambo militārajā bāzē. Vēlāk atklājās, ka militārpersonas pret arestētājiem civiliedzīvotājiem izturējās necienīgi un tiem netika izskaidrotas viņu tiesības.²⁴

Ar spīdzināšanu saprotamas tādas darbības, kuras nodara cietušajām fiziskas vai garīgas ciešanas. Ar fiziskām ciešanām jāsaprot miesas bojājumu nodarīšanu cietušajam, savukārt, ar garīgam ciešanām jāsaprot personas emocionālos pārdzīvojumus. Spīdzināšanai vienmēr ir konkrēts mērķis iegūt kādu informāciju, sodīt, pārmācīt personu. Neatkarīgi no spīdzināšanas mērķa, šīs darbības atzīstamas par noziegumiem pret cilvēci, ja tās ir vērstas pret civiliedzīvotājiem un tām ir vispārīgs vai sistemātisks raksturs.

Ja pret civiliedzīvotājiem vispārīgi vai sistemātiski tiek veikti seksuāla rakstura noziegumi, tad šāda veida darbības arī atzīstamas par noziegumiem pret cilvēci. Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 7.pants paskaidro, ka ar seksuāla rakstura noziegumiem nav jāsaprot vienīgi izvarošanu. Pants paskaidro, ka seksuāla paverdzināšana, piespiedu prostitūcija, piespiedu grūtniecība, sterilizācija un citas smagas rakstura seksuālas darbības tāpat var tik atzītas par noziegumiem pret cilvēci.

Romas Starptautiskās Krimināltiesas Statūtu 7.pants nosaka, ka arī citas nehumānas darbības, kas rada lielas ciešanas un smagus miesas bojājumus, var tik kvalificētas kā noziegumi pret cilvēci. Līdz ar to, pants nenosaka izsmēlošu noziegumu uzskaitījumu, kas uzskatāmi par noziegumiem pret cilvēci. Katrā konkrētajā gadījumā ir jāvērtē atsevišķi. Ja šīs darbības ir nehumānas, tās ir vērstas pret civiliedzīvotājiem un tām ir sistemātisks vai plašs raksturs, tad tās var tikt kvalificētas kā noziegumi pret cilvēci.

²⁴ The prosecutor v. Andre Ntagerura, Emmanuel Bagambiki, Samuel Imanishimwe. ICTR-99-46-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). February 25 2004. Pieejams: https://www1.umn.edu/humanrts/instree/ICTR/IMANISHIMWE_ICTR-97-36/IMANISHIMWE_ICTR-99-46-T.pdf (Aplūkots 2015.gada 12.aprīli).

1.3. Kara noziegumi

20.gadsimta sākumā tika radīta pilnīgi jauna starptautisko publisko tiesību apakšnozare – starptautiskās humanitārās tiesības. Humanitārās tiesības regulē kara uzsākšanu, kā arī kara vešanas noteikumus. Savukārt, par kara noziegumiem uzskatāmas darbības, kuras pārkāpj kara likumus vai paražas.²⁵ Līdz ar to, kara noziegumus var definēt kā starptautiski atzītu humanitāro tiesību pārkāpumus. Kara noziegumiem ir jābūt vērstiem pret otras konfliktā iesaistītās puses militārpersonām vai civiliedzīvotājiem (noziegums vērst pret pretinieku). Darbības, kuras tiek vērstas pret pašas puses militārpersonām vai civiliedzīvotājiem, nav kara noziegumi.²⁶

Romas Starptautiskās krimināltiesas statūtu 8.pantā ir dota kara noziegumu definīcija. Pantā iekļautā definīcija ir ļoti plaša, un tajā tiek iekļautas daudzas darbības, kuras uzskatāmas par kara noziegumiem. Īsumā pants paskaidro, ka kara noziegumi ir rupji 1949.gada 12.augusta Ženēvas konvencijas par civilpersonu aizsardzību kara laikā²⁷ pārkāpumi. Šie noziegumi var izpausties kā civiliedzīvotāju sagūstīšana, īpašumu iznīcināšana, slepkavošana, civiliedzīvotāju izmantošana par dzīvo vairogu un citas pantā paredzētās darbības.

Tomēr, pants arī paredz konkrētas darbības, kuras neaizsargā civiliedzīvotājus, bet citas personu grupas. Piemēram, kara gūstekņu piespiedu dienēšana ienaidnieku armijā, karavīru, kurš padevisies un atbrūņojies nonāvēšana, pretinieka karavīra piespiešana veikt karadarbības pret savu valsti. Līdz ar to, kara noziegumiem ne vienmēr ir jābūt vērstiem pret civiliedzīvotājiem.

Ja karadarbības laikā tiek lietotas neatļautas metodes, tad šādas darbības arī var tik atzītas par kara noziegumiem. Piemēram, bada, kā karadarbības metodes pielietošana pret civiliedzīvotājiem, indīgo gāžu vai kodolieroču izmantošana karadarbības laikā, tādu kara metožu izmantošana, kas rada nevajadzīgas ciešanas cietušajam.

Kopumā var secināt, ka kara noziegumu definīcija ir ļoti plaša un šī nozieguma objektīvā puse var izpausties visdažādākajos veidos. Tomēr, kopīgs visam šīm darbībām ir tas, ka tās tiek veiktas karadarbības laikā un tās tiek vērstas pret pretējās puses civiliedzīvotājiem vai militārpersonām.

²⁵ Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 95.lpp.

²⁶ Paparinskis M, Kalniņa I. Kara noziegumu iztiesāšanas tiesiskās problēmas. Jurista Vārds, 2006. 28.februāris, Nr.9.

²⁷ Ženēvas 1949.gada 12.augusta konvencija par civilpersonu aizsardzību kara laikā. Latvijas Vēstnesis 2002. 19.aprīlis Nr.60. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/61344> (Aplūkots 2015.gada 13.aprīlī).

1.4. Noziegumi pret mieru

Saskaņā ar KL 72.pantu, noziegumi pret mieru ir agresīva kara plānošana, gatavošanās karam, kara izraisīšana, piedalīšanas agresijas aktā, agresīva kara vešana. Šī starptautiskā nozieguma objektīvā puse izpaužas kā aktīvas darbības.

Agresīva kara plānošana nozīmē agresijas akta plāna izstrādi, bet pati agresivitāte netiek realizēta. Savukārt, gatavošanās karam nozīmē darbības, kuras ir vērstas, lai nodrošinātu karadarbības plāna izpildi, piemēram, militārā potenciāla palielināšana.²⁸

Ar kara izraisīšanu jāsaprot kā citas valsts provokācija uz karu. Šajā stadijā vēl nav manāmas agresivitātes pazīmes, bet uz karu noskaņotā valsts mudina citas valstis uz karadarbību. Savukārt, agresīva kara vešana ir uzskatāmas jau par uzbrukumu citai valstij, apdraudot starptautisko mieru. Šīs darbības izpaužas kā prettiesiska kara uzsākšana, citas valsts teritorijas iekarošana, visu veidu okupācijas, jebkādas valsts daļas ieņemšana kara ceļā.²⁹ Mūsdienās, militāru spēku var piemērot divos gadījumos. Pirmkārt, ja ANO autorizē spēka pielietošanu un, otrkārt, paš aizsardzības nolūkos. Pārējos gadījumos uzbrukums ir pretlikumīgs, līdz ar to, kvalificējams kā noziegumi pret mieru.

Ar piedalīšanos agresīva akta izpildē jāsaprot vismaz divu valstu sadarbību kara plāna izstrādē vai tā īstenošanā. Piedalīties agresīva akta izpildē var dažādi, piemēram, palīdzot plāna izstrādē, nodrošinot papildus resursus, palīdzot provocēt citas valstis uz militāru konfliktu. Ja valsts attaisno vai atbalsta agresijas aktu, tad šādas darbības arī varētu kvalificēt kā piedalīšanos agresijas akta īstenošanā.

²⁸ Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 92.lpp.

²⁹ Кибальнк А. Г., Соломоненко И.Г. Преступления против мира и безопасности человечества / Под научю ред докт. Юрид. Наук, проф. А.В. Нау мова.- СПб.: Издательство «Юридический центр преес»б 2004, 133.lpp

2.KRIMINĀLLIKUMA 74¹.PANTĀ IEKĻAUTĀ NOZIEDZĪGĀ NODARIJUMA SASTĀVS

2.1.Noziedzīga nodarījuma objekts

Par noziedzīga nodarījuma objektu uzskata valsts, sabiedrības, atsevišķu cilvēku grupas un indivīdu noteiktās intereses, ko apdraud noziedzīgais nodarījums.³⁰ Kopumā, izšķir vispārējo noziedzīga nodarījuma objektu, grupas objektu un tiešo noziedzīga nodarījuma objektu.

Vispārējais objekts ir visas ar Krimināllikumu aizsargātās intereses. Vispārējais objekts ir kopīgs visiem noziedzīgajiem nodarījumiem.³¹

Par noziedzīga nodarījuma grupas objektu tiek uzskatītas noteiktas viena veida interešu grupas, kuras apdraud noziedzīgais nodarījums. Piemēram, dabas vides intereses, personas tiesības uz veselību un dzīvību, personas tikumība un dzimumneaizskaramība. Atšķirība no vispārējā objekta, grupas objekts var mainīties. Visbiežāk grupas objektu var noteikt pēc nodaļas, kurā atrodas konkrētais Krimināllikuma pants. Piemēram, KL 125.pants paredz atbildību par smagu miesu bojājumu tīšu nodarīšanu. Pants atrodas Krimināllikuma XIII nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību". No tā var secināt, ka KL 125.panta grupas objekts ir indivīdu veselības intereses.

Par noziedzīga nodarījuma tiešo objektu tiek uzskatītas tās ar Krimināllikumu aizsargātās intereses, kuras apdraud konkrētais noziedzīgs nodarījums. Tas katrā konkrētā situācijā mainās un var rasties situācija, kad ar vienu noziedzīgu nodarījumu tiek aizskartas vairākas intereses. Šādos gadījumos, analizējot noziedzīga nodarījuma sastāvu, jāņem vērā noziedzīgā nodarījuma papildu tiešais objekts. Noziedzīga nodarījuma papildu tiešais objekts ir tādas intereses, kas citā gadījumā ir patstāvīgs kāda cita nodarījuma tiešais objekts, bet konkrētajā gadījumā, atbilstoši Krimināllikuma Sevišķās daļas normu konstrukcijai, reizē ar noziedzīga nodarījuma galveno tiešo objektu tiek aizsargāts tikai tāpēc, ka tam ar to pašu noziedzīgo nodarījumu neizbēgami tiek radīts kaitējums.³² Piemēram, KL 176.pantā ir paredzēta atbildība par laupīšanu. Laupīšana ir vairāku objektu apdraudējums, kurš apdraud gan personas mantiskās intereses, gan veselības intereses. Līdz ar to, galvenais tiešais objekts būs personas mantiskās intereses, jo panta primārais mērķis ir aizsargāt personas mantu, bet

³⁰ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000,32.lpp.

³¹ Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināltiesības Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra,2008,97.lpp.

³² Krastiņš U. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 66.lpp.

papildu tiešais objekts būs personas veselības intereses, jo tās arī tiek aizskartas noziedzīga nodarījuma laikā.

Analizējot noziedzīga nodarījuma objektu, jāmin arī papildu pazīmes- noziedzīga nodarījuma priekšmets. Noziedzīga nodarījuma priekšmets ir personai piederošas lietas, ar mantisku vērtību, pret kurām vērsts konkrētais noziedzīgais nodarījums. Par piemēru var ņemt KL 185.pantu, kurā paredzēta atbildība par svešas mantas tīšu iznīcināšanu. Analizējot šā panta sastāvu, vienmēr ir jānorāda noziedzīga nodarījuma priekšmets, kurš tiek iznīcināts.

Noteikt KL 74¹.pantā ietvertā noziedzīga nodarījuma, kas klasificēts kā smags noziegums, grupas objektu ir sarežģīti, jo Krimināllikuma IX nodaļa aizsargā ļoti plašu interešu loku un ir grūti izdalīt konkrētās intereses, kuras aizsargā KL 74¹.pants. Doktrīnā ir izteikts viedoklis, ka Krimināllikuma IX nodaļā ir paredzēta atbildība par noziegumiem, kas apdraud valsts, sabiedrības un atsevišķu personu intereses, nodrošinot starptautisko tiesību normu izpildīšanu par visas cilvēces, valstu tautas pastāvēšanas nosacījumu ievērošanu.³³ Pārformulējot doktrīnā pausto atziņu, var secināt, ka Krimināllikuma IX nodaļa aizsargā starptautiskas tiesību normas un paražas, kuru mērķis ir aizsargāt valsts, sabiedrības un atsevišķu personu intereses un nodrošināt starptautisko mieru. Šie starptautisko tiesību avoti tiek aizsargāti, paredzot atbildību par noziegumiem, kuri pārkāpj starptautiskos tiesību principus, kā piemēram, agresijas vai genocīda aizliegumu.

Autors uzskata, ka Krimināllikuma 74¹.panta grupas objekts ir universālās jurisdikcijas principa aizsardzības un starptautiska miera nodrošināšanas interese. Universālā jurisdikcija ir starptautisko paražu tiesību norma, kas nosaka, ka, ja kāds indivīds izdara noziegumu, kas minēts Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtos, tad šo personu pie atbildības var saukt jebkura valsts, neatkarīgi no tā, kurā valstī šis noziegums izdarīts un neatkarīgi no tā, kuras valsts pilsonis izdara šo noziegumu, jo kaitējums ir nodarīts visai starptautiskajai sabiedrībai kopumā. Noziegumi, kuriem piemēro universālo jurisdikciju, ir minēti Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtu 5.panta pirmajā daļā un tie ir genocīds, noziegumi pret cilvēci, kara noziegumi un agresija.³⁴ Ja persona publiski attaisno kādu no Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūtos minētajiem noziegumiem, tad tā pauž viedokli, ka konkrētā nozieguma izdarītāji nav saucami pie atbildības. Tas savukārt apdraud universālas jurisdikcijas esamību. Starptautisko noziegumu attaisnošana arī rada draudus starptautiskajam mieram, jo šādas publiskas runas var kurināt naidu nāciju starpā.

³³ Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 91pp.

³⁴ Romas Krimināltiesas Statūtu 5.pants. Latvijas Vēstnesis, 2002. 28.jūnijā, Nr.97. Pieejams- <https://www.vestnesis.lv/ta/id/63901-romas-starptautiskas-kriminaltiesas-statuti> (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)

Jāņem vērā tas, ka konkrētais noziegums neaizskar vien starptautiskās intereses, bet arī konkrētu valstu intereses un pat atsevišķu indivīdu intereses. Kā norādījis Saeimas deputāts Gaidis Bērziņš, tad Krimināllikuma 74¹.panta mērķis ir aizsargāt valsts drošību, demokrātisku valsts iekārtu un atsevišķu indivīdu intereses.³⁵ Līdz ar to var secināt, ka KL 74¹.panta grupas objekts ietver starptautiskās intereses, atsevišķu valstu intereses un atsevišķu indivīdu intereses.

Ņemot vērā to, ka nozieguma grupas objekts ir tik plašs, var secināt, ka tiešais objekts var bieži mainīties, atšķirība no situācijas. Autors uzskata, ka katrā gadījumā var tikt aizskartas dažādas intereses. Piemēram, ja persona attaisno PSRS agresiju pret Latviju, tad šādā gadījumā tiek vairāk aizskartas valsts intereses, savukārt, ja tiek attaisnoti PSRS noziegumi pret Latvijas iedzīvotājiem, tad tiek aizskartas konkrētu personu intereses, kuri paši vai viņu radnieki ir cietuši no PSRS pastrādātajiem noziegumiem. Jāņem vērā arī tas, ka publiski attaisnojot kādu agrāk pastrādātu starptautisku noziegumu, notiek naida kurināšana starp dažādu tautību cilvēkiem. Atsevišķos gadījumos personas īstais motīvs ir naida kurināšana tautību starpā un viņa to paveic, realizējot KL 74¹.pantā paredzēto sastāvu. KL 78.pantā paredzēta atbildība par nacionāla, etniska, rasu naidu izraisīšanu. Praksē var rasties situācija, ka veidojas kolīzija starp šīm divām normām. Latvijas Republikas Augstākā tiesa ir atzinusi, ka, ja persona realizē KL 74¹.pantā paredzēto sastāvu, bet vienlaikus tiek realizēts KL 78.panta sastāvs, tad veidojas noziedzīgo nodarījumu ideālā kopība.³⁶

2.2.Noziedzīga nodarījuma objektīva puse

Ar noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi saprot personas uzvedības ārējas izpausmes, kas rada vai var radīt kaitīgas izmaiņas apkārtējā pasaulē.³⁷ Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse var izpausties gan kā aktīvas prettiesiskas darbības, gan kā prettiesiska bezdarbība, jeb likumisko pienākumu nepildīšana. KL 74¹.pantā ietvertā nozieguma objektīva puse vienmēr veidos aktīvas darbības, kas izpaužas kā genocīda, noziegumu pret cilvēci, noziegumu pret mieru un kara noziegumu publiska slavināšana, noliegšana, attaisnošana vai rupju noniecināšana. Kā šī nozieguma objektīvas puses piemēru var minēt *Faurisson pret Franciju* lietas apstākļus. Roberts Faurissons ir literatūras profesors, kurš dzīvo Francijā. Vienā no

³⁵ 2014.gada 27.marta Saeimas sēdes stenogrammas. Pieejams-
http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1108_07 (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)

³⁶ Tiesu prakse krimināllietās par nacionālā, etniskā un rasu naidu izraisīšanu. Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2012.gads. 47.lpp Pieejams: : <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>. (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī).

³⁷ Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra,2008, 110.lpp.

savām grāmatām viņš puda sekojošu viedokli: “Neviens nevar mani piespiest domāt, ka divi plus divi ir pieci, vai ka zeme ir plakana, vai ka Nirnbergas tribunālam bija taisnība. Man ir lieliski iemesli neticēt ebreju genocīdam”.³⁸ Šīs lietas faktiskie apstākļi kalpo kā lielisks piemērs KL 74¹.panta sastāvam, jo izpildās visi panta dispozīcijā paredzētie priekšnosacījumi, proti, persona publiski noliedz holokausta esamību.

KL 74¹.pantā iekļautais noziegums ir ar formālu sastāvu. Līdz ar to, nozieguma objektīvā puse ir īstenota ar pašu darbību pabeigšanas brīdi un netiek prasīta nekādu seku iestāšanās, lai arī praksē katrs noziedzīgais nodarījums rada sekas, jo katrs noziedzīgais nodarījums ir kaitīgs. Tomēr, KL 74¹.panta dispozīcijā sekas netiek prasītas kā priekšnosacījums, lai realizētos noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse. Tāpēc, analizējot šā nozieguma objektīvo pusi, nav nepieciešams noteikt tā sekas un cēloņsakarību. Tālāk autors analizēs katru no panta dispozīcijā minētajām darbībām atsevišķi.

2.2.1. Starptautisko noziegumu publiska slavināšana

Starptautisko noziegumu slavināšanu no KL 74¹.panta uzbūves var skatīt divējādi. Pirmkārt, pants paredz atbildību par starptautiska nozieguma, kā pašas darbības publisku slavināšanu. Proti, šajā gadījuma persona slavina tādu darbību veikšanu, kas nepārprotami atbilst kādam no starptautiskajiem noziegumiem³⁹.

Otrkārt, atbildība draud arī par iepriekš paveikta starptautiska nozieguma publisku slavināšanu. Šajā gadījuma nozieguma objektīva puse realizēsies, ja persona publiski slavina kādu konkrētu, iepriekš izdarītu starptautisku noziegumu, kā piemēram, publiski slavinaot armēņu genocīdu.

Par starptautisko noziegumu slavināšanu var uzskatīt tādas darbības, kā uzskatu paušana, kas atzinīgi novērtē, pauž pozitīvu vērtējumu pret konkrēto darbību vai tās radītās sekām.⁴⁰ Piemēram, slavējot pašu noziegumu vai tā izdarītājus, vai arī paužot viedokli, ka šis noziegums ir atstājis pozitīvas sekas. Ir daudz veidu, kā persona var slavinaot starptautisko noziegumu un katrā konkrētā gadījuma tas būtu jāvērtē atsevišķi jo, piemēram, ja persona publiski pauž sekojošu viedokli: “holokausts ir devis nozīmīgu mācību nākošajām paaudzēm”, tad šādus izteikumus nevarētu klasificēt kā starptautisku noziegumu slavināšanu.

³⁸ ANO Cilvēktiesību komitejas 1993.gada 2.janvara spriedums lietā Nr. 550/1993, “Robert Faurisson vs France”. Sprieduma 2.6 paragrāfs. Pieejams: <http://www1.umn.edu/humanrts/undocs/html/VWS55058.htm> (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī).

³⁹ Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24(826).

⁴⁰ Turpat

Kā piemēru starptautisko noziegumu slavināšanai var minēt partijas "Vienotība" biedres Ingas Priedes izteikumus sociālajā vietnē "Twitter". I.Priede pauda sekojošu viedokli: "Paldies Dievam! Vācieši savulaik izšāva. Uzlabosies dzimstība".⁴¹ No šāda publiska izteikuma var secināt, ka persona slavē Nacistiskās Vācijas noziegumus, norādot, ka tie ir atstājuši pozitīvu ietekmi. Šādas ksenofobiskas runas var uzskatīt par starptautisku noziegumu slavināšanu.

2.2.2.Starptautisko noziegumu attaisnošana

Ar starptautisko noziegumu attaisnošanu jāsaprot tādas darbības, kad persona cenšas pārliecināt citus, ka konkrētas darbības ir pieļaujamas, vai ka konkrētas darbības nevar kvalificēt kā starptautisku noziegumu. Konkrētajā gadījumā persona necenšas noliegt paša nodarījuma faktu vai mazināt tā apmērus, bet cenšas pārliecināt pārējos, ka konkrētas darbības bija pieļaujamas un ka tās nevar uzskatīt par starptautisku noziegumu.

Saeimas deputāts A.Judins ir paudis viedokli, ka starptautiskā nozieguma attaisnošana var izpausties gan kā faktisko apstākļu noliegšana, proti, persona noliedz pašas darbības, gan kā personas centieni pārliecināt, ka konkrētas darbības nav starptautisks noziegums, bet nenoliedzot pašus faktiskos apstākļus.⁴²

Autors nepiekrīt šim viedoklim sekojošo iemeslu dēļ. Krimināllikuma 74¹.pantā ir paredzēta atbildība gan par starptautisku noziegumu attaisnošanu, gan par šo noziegumu noliegšanu. Tas nozīmē, ka likumdevēja mērķis bija norobežot šos abus jēdzienus, kuri ir ļoti līdzīgi. Ja persona noliedz paša nodarījuma faktiskos apstākļus, tad šāda darbība drīzāk kvalificējama kā šādu noziegumu noliegšana, nevis attaisnošana. Savukārt, ja persona nenoliedz nodarījumu faktiskos apstākļus, bet pauž uzskatu, ka konkrēto darbību nevar kvalificēt kā starptautisku noziegumu, tad tas savukārt būtu kvalificējami kā šādu noziegumu attaisnošana. Kaut arī praksē šo jēdzienu norobežošanai liela nozīme nav, tomēr būtu jārespektē likumdevēja griba norobežot šos divus jēdzienus.

Par piemēru starptautisko noziegumu attaisnošanai varētu minēt Latvijas Sociālistiskās partijas līdera un Eiropas Parlamenta deputāta Alfrēda Rubika 2013.gada 1.maija izteikumus par 1949.gada represijām pret Latvija iedzīvotājiem. A.Rubiks publiski pauda sekojošu viedokli: "Tās represijas, kas bija 1949.gadā, nevar vērtēt viennozīmīgi. Tur daudzi tika

⁴¹ "Vienotības" valde nosoda Priedes homofobiskos izteikumus . Ziņu aģentūra LETA 2014.gada 8.decembrī. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/538792-vienotibas_valde_nosoda_priedes_homofobiskos_izteikumus (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)

⁴² Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24(826).

represēti pēc nopelniem, jo tie bija tie, kas sadarbojās ar fašistiem”.⁴³ Kaut arī Drošības Policija izbeidza krimināllietu, jo nerealizējās noziedzīga nodarījuma sastāvs, autors uzskata, ka šādi izteikumi atbilsts KL 74¹.pantā paredzēta nozieguma objektīvajai pusei, proti, šos izteikumus varētu kvalificēt kā starptautisko noziegumu attaisnošanu. Persona publiski puda uzskatu, ka: “daudzi tika represēti pēc nopelniem”, ko viennozīmīgi var uzskatīt par mēģinājumu attaisnot 1949.gada represijas.

2.2.3. Starptautisko noziegumu rupja noniecināšana

Rupja noniecināšana nenozīmē nozieguma noliegšanu, bet nepārprotami pauž necieņu pret notikušo un neatzīst izdarītā nozieguma nozīmīgumu.⁴⁴ Šādi persona mēģina pārliecināt citus, ka konkrētais noziedzīgais nodarījums nav nozīmīgs un tas nebūtu jāņem vērā.

KL 74¹.pantā paredzēta atbildība par starptautisko noziegumu rupju noniecināšanu. Tas nozīmē, ka normas piemērotajam ir jāizvērtē, vai konkrētajā situācijā noniecināšana ir rupja. Krimināllikumā ir paredzēta atbildība par huligānismu, kas izpaužas kā rupja sabiedriskās kārtības traucēšana. Līdz ar to, lai noskaidrotu termina „rupjš” nozīmi KL 74¹.panta kontekstā, var izmantot paustās atziņas par šā termina nozīmi KL 231.panta saturā.

KL 231.pantā un Augstākā tiesa rupju sabiedrisku kārtības traucēšanu definē kā darbības, kas pauž acīmredzamu necieņu vai bezkaunību, ignorējot vispārpieņemtās uzvedības normas.⁴⁵ Ņemot vērā visu iepriekš teikto, var secināt, ka KL 74¹.pantā paredzēto rupjo noniecināšanu var kvalificēt tādā gadījumā, ja persona, noniecinot starptautisko noziegumu, būs pārspīlēti ironizējusi, apsmējusi cietušās personas vai arī persona būs paudusi savu viedokli tādā veidā, kurš nav pieņemams lielākajai sabiedrības daļai. Personai ir vienalga, vai viņa ar savu pausto viedokli kādu aizskar vai arī neaizskar.

Diskutējams jautājums ir par to, vai personu var saukt pie kriminālatbildība, ja tā kādas zinātniskās konferences laikā noniecina kāda starptautiska nozieguma nozīmīgumu, proti, persona diskutē par vēstures faktiem. Šajā sakarībā var pieminēt Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā *Perinček vs Switzerland*.⁴⁶ Doģu Perinčeks vienas zinātniskas konferences laikā puda viedokli, ka Armēņu genocīds ir meli, kā arī apšaubīja tā apmērus. Par šo pausto

⁴³ Drošības policija vērtē Alfrēda Rubika izteikumu par 1949.gada represijām. Ziņu aģentūra LETA 2013.gada 13.maijs. Pieejams: <http://nra.lv/latvija/94596-drosibas-policija-verte-alfreda-rubika-izteikumus-par-1949-gada-represijam.htm> (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)

⁴⁴ Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014, 17. Jūnijs, Nr.24(826).

⁴⁵ Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2007.gada 8. marta spriedums lieta Nr. SKK-13/2007.

⁴⁶ European Cort of Human Rights , 17.december 2013 judgment in case of *Perinček vs Switzerland* (application no 27510/08).

viedokli Doģu Perinčekam tika piemērots īslaicīgs brīvības atņemšanas sods uz 90 dienām, kā arī naudas sods 3000 Šveices franku apmēra.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzina ka ir noticis Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.panta noteiktās vārda brīvības pārkāpums un Doģu Perinčeks ir nepamatoti saukts pie kriminālatbildības. Tiesa savu lēmumu motivēja ar to, ka pastāv neskaidrības valstu starpa par to, vai Turku darbības no 1915. līdz 1917.gadam uzskatāmas par genocīdu vai arī nē. Līdz ar to, var pastāvēt zinātniska diskusija par šiem notikumiem un personas saukšana pie kriminālatbildības par viedokļa paušanu uzskatāma par vārda brīvības pārkāpumu.⁴⁷

Tātad, personas saukšana pie kriminālatbildības situācijā, kad tā pauž savu viedokli par notikumu, par kuru vēl nav skaidrības, vai tas kvalificējams kā starptautisks noziegums, ir vārda brīvības pārkāpums. Tomēr situācija varētu mainīties, ja persona zinātniskās diskusijas laikā noniecinātu tādu noziegumu, kā, piemēram, holokaustu, kurš nepārprotami uzskatāms par starptautisku noziegumu. Jo īpaši to varētu attiecināt uz situācijām, kad persona sniedz nepatiesu vai maldinošu vēstures faktu izklāstu.

Līdz ar to, autors uzskata, ka situācijā, kad persona zinātniskās konferences laikā noniecina starptautisko noziegumu, tā var tik saukta pie kriminālatbildības gadījumā, ja tā rupji noniecina tādu starptautisku noziegumu, par kura esamību nav šaubu. Savukārt, situācijā kad persona noniecina tādu notikumu, par kuru nav skaidrības, vai tas uzskatāms par starptautisku noziegumu vai nē, tad šādā gadījumā nav pieļaujama personas saukšana pie kriminālatbildības.

2.2.3.Starptautisko noziegumu noliegšana

Ar starptautisko noziegumu noliegšanu jāsaprot tādas darbības, ar kurām persona publiski noliedz šādu darbību esamību. Personas, manipulējot ar vēstures faktiem, cenšas pārliecināt citus, ka konkrētais noziegums vispār nav noticis. Piemēram, starptautisko noziegumu noliegšanu var saskatīt gadījumā, ja kāds noliegtu Aušvicas koncentrācijas nometņu pastāvēšanu un tur veiktās darbības.

⁴⁷ European Cort of Human Rights , 17.december 2013 judgment in case of *Perinček vs Switzerland* (application no 27510/08). Paragraph 115-117.

2.2.4. Pantā iekļautā termina "Publiski" nozīme

KL 74¹.pantā ir iekļauta objektīvās puses papildus pazīme- noziedzīga nodarījuma izdarīšanas veids. Lai iestātos atbildība par starptautisko noziegumu attaisnošanu, šīm darbībām jābūt veiktām publiski.

Starptautisko noziegumu attaisnošana uzskatāmu par izdarītu publiski, ja persona pauž savu viedokli atklāti, klātesot citām personām vai arī nodrošinot iespēju citiem vēlāk iepazīties ar šo informāciju. Šī informācija var tikt izplatīta gan mutiski, gan rakstiski.⁴⁸ Nav nozīmes tam, cik liels cilvēku skaits ir iepazinies ar šo informāciju galvenais, lai vismaz divas personas to uzzina par šāda veida izteikumiem.

Ir daudzi veidi, kā persona var publiski izplatīt šādu informāciju. Visbiežāk tas varētu būt, vai nu to publiski paužot klausītāju priekšā, vai arī publicējot šāda satura informāciju internetā. Ņemot vērā to, ka mūsdienās internets ir pieejams ikvienam un internetā ir iespējams palikt anonīmam, ir liela iespēja, ka tieši internetā tiks izplatīta šāda satura informācija, kas attaisno starptautiskos noziegumus. Par piemēru tam, ka bieži šāda satura informāciju publiski pauž interneta, var kalpot Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas spriedums. Pret apsūdzēto tika celta apsūdzība, pamatojoties uz KL 74¹.pantu un 78.panta otro daļu. Apsūdzētais vietnē www.youtube.com pievienoja sekojošu komentāru: "Nav vietas uz manas zemes nevis okupantiem (kādu šeit vispār nav), bet gan nacionāli norūpējušiem izdzimteniem. Uz šīs zemes nav vietas 99% LR parlamenta locekļiem. Liela daļa vietējo iedzīvotāju pilnībā ir pelnījuši deportāciju. Tas bija pierādīts 1941.-43.gados. Kad vairāk par 10% iedzīvotāju izrādījās fašistiski izdzimtenī. Un tas nozīmē, ka no PSRS viedokļa deportācijas bija ne tikai attaisnojamas, bet pārāk liberālas. Un pašlaik ir redzams, ka ne visus fašistus bija nospieduši līdz galam."⁴⁹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesa atzina, ka apsūdzētais publiski attaisnoja 1941.gada 14.jūnijā notikušās deportācijas Latvijas teritorijā, kas kvalificējas kā noziegumi pret cilvēci. Līdz ar to, apsūdzētais ir vainīgs KL 74¹.panta paredzētā nozieguma izdarīšanā. Šajā gadījumā noziedzīga nodarījuma publiskais elements izpaudās kā informācijas pieejamība internetā.

Par publiski paustu viedokli ir uzskatāmas arī tādas ziņas, kuras ir publicētas grāmatās un zinātniskajos darbos, kad autors savos darbos var paust viedokļus, kas atbilst KL 74¹.panta sastāvam. Autors to varētu attaisnot kā viņa daiļrades brīvību un to, ka viņš vēlas veicināt diskusiju par viņaprāt sabiedrībā nozīmīgiem jautājumiem, bet patiesībā personai ir cits

⁴⁸ Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24(826).

⁴⁹ Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 23.maija spriedums lieta Nr.11840005812 K29-1173-13. Spriedums nav publiski pieejams.

nolūks. Par piemēru varētu minēt jau iepriekš analizēto *Faurisson pret Franciju* lietu, kur autors puda savu viedokli par holokausta notikumiem. No vienas puses varētu teikt, ka persona tikai izsaka savu viedokli par 1939. līdz 1945.gada notikumiem, šādi raisot diskusiju sabiedrībā, bet, no otras puses, autora patiesais motīvs šādiem izteikumiem varētu būt naida kurināšana vai holokausta cietušo personu goda aizskaršana.

Andrejs Judins ir paudis viedokli, ka pie kriminālatbildības par KL 74¹. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu var saukt arī tādas personas, kuras izplata informāciju, kas atbilst KL 74¹.panta sastāvam, kaut arī nav pašas informācijas, teksta autors, jo tai jāzina, kādu informāciju drīkst un kādu nedrīkst publicēt.⁵⁰ Autors šim viedoklim piekrīt, tomēr uzsverot, ka būtu nepieciešams pie atbildības saukt arī pašu teksta autoru. Ņemot vērā to, ka viņš ir uzskatāms par teksta autoru un informācijas publicētājs šo informāciju saņēma no šīs personas, autors uzskatāms par tik pat vainīgu, kā pats teksta publicētājs. Varētu rasties tāda situācija, ka autors personai nosūta tekstu ar mērķi, lai tieši viņa to publicē.

Informācija nav uzskatāma par publisku, ja tā tiek tālāk izplatīta tikai vienai personai un tā nav publiski pieejama. Ja šī informācija tomēr noplūst un kļūst pieejama trešajām personām, tad gan informācija uzskatāma par publiskotu.

2.3.Noziedzīgā nodarījuma subjekts

Noziedzīgā nodarījuma subjekts ir persona, kura izdarījusi konkrēto noziedzīgo nodarījumu. Saskaņā ar KL 11.,12.,13. un 14.pantu, par kriminālatbildības subjektu var uzskatīt fizisku, pieskaitāmu vai daļēji pieskaitāmu personu, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdi ir sasniegusi 14 gadu vecumu.

Atsevišķos Krimināllikuma pantos ir minēti speciālie subjekti. Speciālajiem subjektiem piemīt visas vispārīgā subjekta īpašības, kā arī citas konkrētajā Krimināllikuma panta minētās īpašības.⁵¹ Piemēram, KL 318.pantā noteikta atbildība par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Šajā pantā paredzēts noziedzīga nodarījuma speciālais subjekts, valsts amatpersona. Līdz ar to, par KL 318.pantā paredzētā nozieguma subjektu uzskatāma pieskaitāma, 14 gadus sasniegusi persona, kura atrodas valsts amatpersonas statusā.

KL 74¹.pantā nav pieminētas nekādas papildu subjektam nepieciešamās īpašības. Līdz ar to, par šā panta noziedzīga nodarījuma subjektu uzskatāma jebkura pieskaitāma vai daļēji pieskaitāma persona, kura sasniegusi 14 gadu vecumu.

⁵⁰ Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24(826).

⁵¹ Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma "AFS", 2007, 66.lpp.

2.4.Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir personas psihiskā attieksme pret tās izdarīto noziedzīgo nodarījumu. Subjektīvā puse analizē to, kā persona attiecas pret noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmēm.

KL 8.pants nosaka, ka persona noziedzīgo nodarījumu izdara vai nu ar nodomu vai arī aiz neuzmanības. Nodomu iedala tiešā un netiešā nodomā, bet savukārt neuzmanība iedalās noziedzīgā pašpaļāvībā un noziedzīgā nevērībā. Ja persona paredz savas darbības sekas, bet vieglprātīgi paļaujas, ka tās varēs novērst, tad noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas pašpaļāvības. Savukārt, ja persona neparedzēja savas darbības kaitīgo seku iestāšanos iespēju, kaut gan pēc nodarījuma faktiskajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja kaitīgās sekas paredzēt, tad noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu aiz noziedzīgas nevērības.

Atbilstoši KL 9.panta otrajā daļā noteiktajam, noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar tiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu un to apzināti veikusi vai pieļāvusi, kā arī apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un vēlējusies to iestāšanos. Savukārt, noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu ar netiešu nodomu, ja persona apzinājusies savas darbības vai bezdarbības kaitīgumu, paredzējusi nodarījuma kaitīgās sekas un, kaut gan šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļauj to iestāšanos.

Autors uzskata, ka KL 74¹.panta paredzēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai ar nodomu, proti, noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse nekad neizpaudīsies kā neuzmanība. Starptautisko noziegumu persona attaisno, noniecina, noliedz, slavina apzināti, jo personai ir jābūt zināmai informācija, kuru tā publiski pauž. Autoram ir grūti iedomāties situāciju, kad persona, kura attaisno starptautisko noziegumu, dara to aiz neuzmanības. Parasti personas to dara ar apzinātu mērķi, vai nu kurināt naidu sabiedrībā, kaitēt valsts interesēm vai vienkārši aizskart atsevišķu indivīdu cieņu.

Analizējot subjektīvo pusi, jāpiemin arī divas papildus pazīmes- noziedzīga nodarījuma mērķis un motīvs. Noziedzīga nodarījuma motīvs ir iekšējais pamudinājums, kas virza vainīgā gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Savukārt, mērķis ir iecerētais rezultāts, ko persona vēlas sasniegt ar noziedzīga nodarījuma palīdzību.⁵² Noziedzīga nodarījuma motīvs un mērķis analizējams tikai tajos noziegumos, kur noziedzīgais nodarījums tiek izdarīts ar nodomu.

Personas motivācija starptautisko noziegumu attaisnošanai visbiežāk var būt saistīta ar vēlmi kurināt naidu sabiedrībā, kaitēt noteiktas etniskās grupas pārstāvjiem vai kaitēt

⁵² Krastiņš U. Noziedzīgais nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000, 109.lpp.

konkrētām valsts interesēm. Savukārt, noziedzīga nodarījuma mērķi KL 74¹.pantā ļoti atšķiras no Eiropas Padomes Pamatlēmuma 2008/913/TI 1.panta pirmās daļas c) apakšpunkta.

Eiropas Padomes pamatlēmuma 2008/913/TI 1.panta pirmās daļas c) apakšpunktā ir minēts, ka dalībvalstīm jāparedz kriminālatbildība par genocīda noziegumu, noziegumu pret cilvēci, kara noziegumu publisku attaisnošanu, noliegšanu vai rupju banalizēšanu, ja darbības ir veiktas ar mērķi izraisīt vardarbību vai naidu pret attiecīgo personu grupu vai šādas grupas locekļiem. Līdz ar to, Eiropas Padomes pamatlēmums prasa pierādīt konkrētu noziedzīga nodarījuma mērķi, bet savukārt, KL 74¹.pants to neparedz. Tādu pašu viedokli ir izteikuši arī citi tiesību zinātnieki.⁵³

KL 74¹.pantā iekļautais regulējums līdzinās sākotnējai pamatlēmuma versijai, kad speciāla norāde uz noziedzīgā nodarījuma mērķi nebija iekļauta. Tomēr, vēlākajos pamatlēmuma projektos šāda norāde tika iekļauta, jo Eiropas Savienības dalībvalsti uzskatīja, ka šādi tiktu pārāk aizskartās personu vārda brīvība.⁵⁴

Autors uzskata, ka ja KL 74¹.panta tiktu iestrādāta tādi pati norāde uz noziedzīga nodarījuma mērķi, tad tas praksē varētu radīt problēmas ar panta piemērošanu. Ja tas tiktu izdarīts, tad nepietiktu vien ar to, ka pierādītu personas prettiesisko darbību, bet būtu jāpierāda arī personas mērķis, kurš ir kaitēt noteiktas etniskās, reliģiskās, nacionālās grupas pārstāvjiem. Kaut arī Krimināllikumā ir atsevišķi panti, kuri arī prasa pierādīt noziedzīga nodarījuma izdarītāja mērķi, piemēram, KL 80¹.pants, tomēr KL 74¹.panta iekļaut norādi uz noziedzīga nodarījuma mērķi nav nepieciešams, jo tas lieki sarežģītu panta piemērošanu praksē. Svarīgi ir arī pieminēt to, ka ne vienmēr persona mērķis būs kaitēt konkrētu personu grupu vai grupas dalībnieku interesēm. Kā jau tika noskaidrots, tad šī noziedzīga nodarījuma objekts aizsargā ne tikai atsevišķu personu grupu intereses, bet arī valstu un starptautiskās kopienas intereses. Tas nozīmē, ka nozieguma var tikt veikts arī ar mērķi kaitēt atsevišķām valsts interesēm.

Turklāt, katra gadījumā normas piemērotājs var izlemt, vai konkrētajā gadījumā ir nepieciešama personas saukšana pie kriminālatbildības, vai nav. Galu galā, tieši normas piemērotājs izlemj to, vai konkrētās darbības ir radījušas tik lielu kaitējumu, ka būtu nepieciešama personas saukšana pie kriminālatbildības.

⁵³ Piemēram, Tralmaka I, Kučš A. Vēstures faktu interpretācija Krimināllikumā un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Jurista Vārds 2014. 17.jūnijs, Nr.24 (826).

⁵⁴ Kučš A. Eiropas Savienības Padomes Pamatlēmums par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm un tā ieviešana Latvijas tiesību aktos. Latvijas Universitātes žurnāls Nr.3. Juridiskā zinātne.2012, 154.lpp.

3.STARPTAUTISKO NOZIEGUMU ATTAISNOŠANA ĀRVALSTĪS

3.1 Ārvalstis kurās regulējums atšķiras no Latvijas

Salīdzinot Latvijas un citu valstu regulējumus starptautisko noziegumu attaisnošanā, var secināt, ka regulējumi atšķiras. Liela daļu valstu ir izvēlējušās kriminalizēt konkrētu noziegumu attaisnošanu, piemēram, holokausta attaisnošanu, nevis paredzēt vispārīgu atbildību par starptautisko noziegumu attaisnošanu. Piemēram, Slovākijas kriminālkodeksa 422.panta otrā daļa paredz atbildību tikai par holokausta noliegšanu un mēģinājumu to attaisnot. Pantā iekļautā sankcija, brīvības atņemšana no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem.⁵⁵ Šajā pantā iekļautā nozieguma objektīvā puse ir ļoti šaura un tā izpildās tikai tādā gadījumā, ja tiek noliegts vai attaisnots viens konkrēts starptautiskais noziegums, proti, holokausts.

Arī Lietuvas kriminālkodekss konkretizē starptautiskos noziegumus, kuru attaisnošana ir aizliegta. Lietuvas kriminālkodeksa 170(2).pants paredz atbildību par tādu PSRS vai nacistiskās Vācijas starptautisko noziegumu slavināšanu, attaisnošanu, noniecināšanu vai noliegšanu, kuri tieši bija vērsti pret Lietuvas Republiku. Pants arī paredz, ka pie atbildības var saukt arī personas, kuras slavina, attaisno, noliedz vai noniecina PSRS vai nacistiskās Vācijas noziegumus vispārīgi, proti, arī par tiem, kuri netika vērsti pret Lietuvas Republiku.⁵⁶ Līdz ar to, Lietuvā ir aizliegts attaisnot PSRS vai nacistiskās Vācijas pastrādātos noziegumus.

Līdzīgs regulējums atrodams arī Vācijā. Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksa 130.panta trešajā daļā ir paredzēta atbildība par nacistu veikto noziegumu publisku slavināšanu, noliegšanu, vai noniecināšanu, ja šādu darbību rezultātā tiek traucēts sabiedriskais miers. Savukārt, šā paša panta ceturtajā daļā ir noteikta atbildība par tāda paša veida darbībām, ja tās ir vērstas tieši pret nacistu noziegumu upuriem. Par panta trešajā daļā paredzēto noziegumu var piemērot cietumsodu līdz pieciem gadiem, vai naudas sodu. Savukārt, par panta ceturtajā daļā paredzētā noziegumu var piemērot cietumsodu līdz trim gadiem vai naudas sodu.⁵⁷ Arī šajā gadījumā, ir paredzēta atbildība tikai par viena konkrēta starptautiska nozieguma attaisnošanu.

⁵⁵ Article 422 of the criminal code of Slovakia. Pieejams: http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislation-denial-crimes/slovakia_denial_crimes_2004.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).

⁵⁶ Article 170(2) from Criminal Code of Lithuania. Pieejams: http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislation-denial-crimes/lithuania_denial_crimes_2010.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī)

⁵⁷ Article 130 of criminal code of the Federal Republic of Germany. Pieejams: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/28> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).

Salīdzinot Slovērijas, Lietuvas un Vācijas regulējumu ar Krimināllikumā iekļauto regulējumu, var secināt, ka KL 74¹.pants regulē konkrēto noziegumu plašāk, paredzot vispārīgu atbildību par genocīda, nozieguma pret cilvēci, kara noziegumu un noziegumu pret mieru attaisnošanu. Tas nozīmē, ka Latvijā pie kriminālatbildības var saukt par jebkura zināma starptautiskā nozieguma attaisnošanu, atšķirībā no Slovērijas, Lietuvas un Vācijas. Kaut arī KL 74¹.pantā ir iekļauta īpaša atsauce uz PSRS un nacistiskās Vācijas veiktajiem noziegumiem, kas ir izdarīts ar mērķi paskaidrot pantā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāvu uzsverot, kā ir jo īpaši pie kriminālatbildības jāsauc tās personas, kuras attaisno PSRS vai nacistiskās Vācijas paveiktos starptautiskos noziegumus. Pat ja pantā netiktu iekļauta šī norāde, tik un tā personas varētu saukt pie atbildības par PSRS vai nacistiskās Vācijas noziegumu attaisnošanu, jo KL 74¹.pantā ir iekļauta vispārīga norāde, aptverot visus starptautiskos noziegumus.

Varētu ilgi strīdēties par to, kurš regulējums ir labāks (ar vispārīgu norādi, vai norādi uz konkrētiem starptautiskiem noziegumiem). To var uzskatīt par katras valsts izvēli, tomēr, autors uzskata, ka pantā kurā paredz atbildību par starptautisko noziegumu attaisnošanu, labāk ir iekļaut vispārīgo norādi uz jebkuru starptautisko noziegumu. Tas dod lielāku rīcības brīvību normas piemērotājam un šādi tiek vairāk ierobežota nauda runa Latvijā, kas vērtējams tikai pozitīvi.

Autors arī saskata lietas, ko Latvijai iespējams vajadzētu aizgūt no Vācijas regulējuma šajā jautājumā. Vācijas kriminālkodeksā ir paredzēts īpašs noziedzīgais nodarījuma sastāvs, gadījumā, ja starptautiskā nozieguma attaisnošana ir vērsta uz to, lai aizskartu personas, kuras cietušas no konkrētiem noziegumiem. Iespējams, arī KL 74¹.panta vajadzētu iekļauto otro daļu, kurā paredzētu kvalificētu sastāvu gadījumos, ja starptautiskā nozieguma attaisnošana ir vērsta uz to, lai aizskartu konkrētu personu grupu. Sankcijai par šajā pantā paredzēto noziegumu vajadzētu būt skarbākai, nekā tā ir pašreizējā KL 74¹.pantā, jo, ja starptautisko noziegumu attaisno ar mērķi kaitēt personām, kuras ir cietušas no konkrētā nozieguma, tad nozieguma objekts konkrētajā gadījumā ir plašāks, jo netiek aizskartas vien starptautiskās vai konkrētu valstu intereses, bet arī konkrētu indivīdu intereses. Tas būtu vērtējams tikai pozitīvi, jo, ja vairāk objektu tiek aizskartas ar konkrēto noziegumu, tad arī sankcijai vajadzētu būt smagākai.

Autors, pētot ārvalstu regulējumu starptautisko noziegumu attaisnošanā, ir atklājis dažu valstu regulējumus, kuros ir aizliegta tikai viena no KL 74¹.pantā paredzētajām darbībām, vai nu starptautisko noziegumu slavināšana, noliegšana, attaisnošana vai noniecināšana.

Piemēram, Spānijas kriminālkodekss paredz atbildību tikai par publisku genocīda attaisnošanu.⁵⁸ Kaut šajā pantā ir runa arī par genocīda noliegšanu, tomēr, personu nevar tikt saukta pie atbildības par genocīda noliegšanu, jo Spānijas konstitucionālā tiesa atzina, ka kriminālatbildības paredzēšana par genocīda noliegšanu ir pretēji Spānijas konstitūcijai.⁵⁹ Līdz ar Spānijas konstitucionālās tiesa spriedumu, genocīda noliegšana Spānijā ir legāla un sodīt var tikai par genocīda attaisnošanu.

Atsevišķās valstīs atbildība par starptautiskā nozieguma noliegšanu ir sasaistīta ar mērķi kaitēt, diskriminēt noteiktas personu grupas pārstāvjus. Piemēram, šāds regulējums ir iekļauts Šveices kriminālkodeksā. Šveices kriminālkodeksa 261.bis 209 pantā ir noteikta atbildība par genocīda vai nozieguma pret cilvēci noliegšanu, noniecināšanu vai attaisnošanu, ja tas darīts ar mērķi publiski diskriminēt personu grupu, dēļ tās piederības kādai rasei, etniskai kopienai, vai reliģiskai grupai.⁶⁰

Arī Portugāles kriminālkodeksā ir noteikta atbildība par starptautiskā nozieguma noliegšanu, ja tā mērķis ir diskriminēt noteiktas personu grupas pārstāvjus. Portugāles kriminālkodeksa 240.pants nosaka atbildību par noziegumu pret cilvēci, kara noziegumu un noziegumu pret mieru publisku noliegšanu, ja tās mērķis ir diskriminēt konkrētas rases vai reliģiskās grupas pārstāvjus.⁶¹ Īpatnējais Portugāles kriminālkodeksa iekļautajā regulējumā ir tas, ka panta dispozīcija paredz atbildību par noziegumu pret cilvēci, kara noziegumu un noziegumu pret mieru publisku noliegšanu, bet netiek noteikta atbildība par publisku genocīda noliegšanu. Līdz ar to var secināt, ka Portugālē ir legāli noliegt genocīdu.

Kā var redzēt no abiem iepriekš minētajiem piemēriem, tad dažās valstīs atbildība par starptautiskā nozieguma attaisnošanu ir sasaistīta ar mērķi publiski diskriminēt noteiktas grupas pārstāvjus. Latvijas 74¹.panta iekļautā nozieguma sastāvs neizvirza prasību, lai starptautiskā nozieguma attaisnošana būtu ar mērķi diskriminēt vai jebkādā citā veidā kaitēt konkrētai personu grupai. Šādas norādes iekļaušana KL 74¹.pantā nav nepieciešama, jo KL 149¹.pantā jau paredzēta atbildība par diskrimināciju, ja ar to radīts būtisks kaitējums. Turklāt, kā jau autors iepriekš minēja, KL 74¹.pantu nav nepieciešams iekļaut norādi uz

⁵⁸ Article 607 of Criminal Code of the Kingdom of Spain. Pieejams:

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/2> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).

⁵⁹ Constitutional Cort of Spain judgment No.235/2007, of November 7. Pieejams:

<http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/restrad/Paginas/JCC2352007en.aspx> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).

⁶⁰ Article 261bis 209 of Criminal Code of Swiss Confederation. Pieejams:

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/48> (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī).

⁶¹ Article 240 of Criminal Code of Portugal. Pieejams:

http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislation-denial-crimes/portugal_denial_crimes_1998.pdf (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī)

konkrētu mērķi kaitēt atsevišķu personu grupu interesēm, jo tas apgrūtinātu normas piemērošanu praksē un ne vienmēr tas ir personas patiesais mērķis.

Apkopojot visu iepriekš minēto, autors secina, ka lielā daļā valstu regulējums starptautisko noziegumu attaisnošanā atšķiras. Ir daudzas valstis, kuras ir aizliegušas tikai holokausta vai PSRS veikto starptautisko noziegumu attaisnošanu. Latvija ir viena no retajām valstīm, kura ir iekļāvusi vispārēju norādi uz visiem starptautiskajiem noziegumiem.

3.1. Ārvalstu prakse personu sodīšanā par starptautisko noziegumu attaisnošanu

Kaut arī Latvijas tiesu praksē ir maz tiesu spriedumu, kuros personu atzīst par vainīgu KL 74¹.panta paredzēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tomēr ārvalstīs ir jau bijuši vairāki precedenti, kur personu atdzīst par vainīgu starptautisko noziegumu attaisnošanā.

Vācijā jau ir atrodami vairāki precedenti, kur persona tiek atdzīta par vainīgu holokausta noliegšanā. Par piemēru var minēt Dirka Zimmermana lietu.⁶² Dirks Zimmermans trīs Vācijā zināmām personām nosūtīja Germāna Rūdolda grāmatu, *Lectures on the Holocaust* (Lekcijas par holokaustu). Vācijā tika atzīts, ka šī grāmata satur informāciju, kas uzskatāma par naida runu un holokausta noliegšanu. Līdz ar to, Dirkam Zimmemam tika piemērots deviņu mēnešu cietumsods. Šis precedents varētu būt spilgts piemērs tam, ka pašam vainīgajam nav jābūt naida runas autoram un personu var sodīt arī tāda gadījumā, ja tas publicē citas personas izteikumus.

Savukārt citā lietā, viens Vācijas pilsonis tika notiesāts ar sešu gadu ilgu cietumsodu. Horst Mahlers ir 72.gadus vecs jurists un politiķis. Horst Mahlers publiski paziņoja, ka viņš neatzīst holokaustu pret ebrejiem un nosauca holokaustu par lielākajiem meliem pasaules vēsturē.⁶³

Vienā citā lietā, Vācijas tiesa piemēroja divus ar pus gadus ilgu cietumsodu Germaram Rudolfam par rasu naidu kurināšanu, sistemātiski noliedzot holokausta noziegumus. Germars Rudolfs internetā sistemātiski publicēja rakstus, kuros tika noliegti holokausta noziegumi, kā arī gāzu kameru pastāvēšanu, kuru rezultātā gāja bojā simtiem tūkstoši ebreju.⁶⁴

Ir atrodami arī gadījumi, kad personai tiek piemērota maksimālā sankcija, kā piemēram, Ernesta Zundelam tika piemērots piecu gadu ilgs cietumsods, kas ir maksimāla sankcija, ko atļauj Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodekss par holokausta attaisnošanu. Ernests

⁶² Report on the Trial of Dirk Zimmerman (Germany). The Occidental Quarterly, october, 25 2009. Pieejams: https://www.toqonline.com/blog/trial-of-dirk-zimmerman/#_ftn1 (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī).

⁶³ Mahler Gets 6 Years over Holocaust statement. Pieejams: <http://www.rense.com/general85/mahl.htm> (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī).

⁶⁴ German Holocaust Denier Imprisoned for Inciting Racial Hatred. Pieejams: <http://www.dw.de/german-holocaust-denier-imprisoned-for-inciting-racial-hatred/a-2386563> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).

Zundels ir vācu vēsturnieks, kurš vairakkārt noliedzis holokausta noziegumus. Viņš to darīja internetā, publicējot dažāda veida rakstus, kā arī sarakstot grāmatu ar nosaukumu ‘‘The Hitler we loved and why’’ (Hitlers, kuru mēs mīlējām un kāpēc). Šajā grāmatā, autors slavē nacistiskās Vācijas darbības kā arī pauž pozitīvas atziņas par tās diktatoru, nosaucot Adolfu Hitleru par ‘‘man of peace’’ (vīru, kurš nes mieru). Par šiem publiski paustajiem viedokļiem, Ernestam Zundelam tika piespriests piecu gadu ilgs cietumsods.⁶⁵

Kaut arī autors lielāko daļu precedentu ir ņēmis no Vācijas tiesu prakses, tomēr ir daudzas citas valstis, kurās arī ir precedenti starptautisko noziegumu attaisnošanā. Kā piemēru var minēt Šveici. 2000.gada 10.aprīlī Šveices tiesa atzina Gastonu-Armandu Amaudruzu vainīgu holokausta noliegšanā. Šī persona noliedz gāzu kameru pastāvēšanu koncentrāciju nometnēs, uzskatot, ka nepastāv pierādījumi to pastāvēšanai. Par šo noziedzīgo nodarījumu viņam tika piespriests vienu gadu ilgs cietumsods.⁶⁶

Arī Francijā ir atrodami precedenti, kur personu atzīst par vainīgu starptautisko noziegumu noliegšanā. 2006.gada 3.oktobrī Francijas tiesa atzina Robertu Faurissonu par vainīgu holokausta attaisnošanā. Kā jau iepriekš tika minēts, Roberts Faurissons sarakstīja dažāda veidu publikācijas noliedzot holokausta esamību. Viņš arī Irānas nacionālajā televīzijā puda sekojošu viedokli: ‘‘Vāciešiem nekad nav bijušas nevienas gāzu kameras, kurās tie nogalinātu. Tāpēc, visi tie miljoni tūristi, kuri apmeklē Aušvicas koncentrācijas nometni, redz vienus vienīgus melus’’. Atgriežoties Francijā, Robertam Faurissonam tika piemērots 7500 eiro liels naudas sods un probācijas uzraudzība uz trim mēnešiem.⁶⁷

Analizējot ārvalstu praksi starptautisko noziegumu attaisnošanā, autors secina, ka lielākoties personas noliedz nacistiskās Vācijas pastrādātos noziegumus, precīzāk, holokaustu. Tas būtu skaidrojams ar to, ka holokausts ir viens no pasaulē visplašāk zināmākajiem starptautiskajiem noziegumiem un tāpēc par to arī bieži sabiedrībā diskutē. Jāņem vērā tas, ka vēstures liecības par šiem otrā pasaules kara notikumiem nav viennozīmīgas un ir pat vairākas vēstures liecības, kuras attaisno nacistiskās Vācijas paveiktos noziegumus. Tāpēc, daudzi cilvēki izvēlas publiski paust savu viedokli par holokausta notikumiem, piemēram, noliegt notikumus, kuri norisinājās Aušvicas koncentrāciju nometnēs. Šādām darbībām ir jābūt sodāmām, jo tomēr, lielāka daļa vēstures faktu apliecina šos otrā pasaules kara notikumus un šī darbības ir starptautiski atzītas par starptautiskiem noziegumiem.

⁶⁵ German Neo-Nazi Gets Five Years for Holocaust Denial. Pieejams: <http://www.dw.de/german-neo-nazi-gets-five-years-for-holocaust-denial/a-2351942> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).

⁶⁶ Switzerland: Prison Term for ‘‘Holocaust Denial’’. Pieejams: http://www.ihr.org/jhr/v19/v19n2p58_Swiss.html (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).

⁶⁷ The Influence of a Man Who Denies the Holocaust. Pieejams: <http://www.nysun.com/foreign/influence-of-a-man-who-denies-the-holocaust/41443/> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).

Tieši tāpēc, autors pozitīvi vērtē 2014.gada 15.maija grozījumus KL 74¹.panta, kuri paredz, ka īpaši jābūt sodāmām nacistiskās Vācijas paveikto starptautisko noziegumu attaisnošana. Šo grozījumu mērķis bija precizēt KL 74¹.pantā iekļautā noziedzīgā nodarījuma sastāvu. Tas rada lielāku skaidrību gan tiesību normas piemērotājam, gan arī normas adresātam, kas ir katrs indivīds. Normas iepriekšējā redakcijā varēja rasties situācija, ka persona nezina, vai PSRS vai nacistiskās Vācijas noziegumu attaisnošanu tai draudēs kriminālatbildība, vai arī ne. Šie grozījumi lieliski atrisina šo problēmu.

Var arī secināt, ka ir ārvalstis, kurās ir jau bijuši vairāki precedenti starptautisko noziegumu attaisnošanā, piemēram, Vācija. Līdz ar to, ja Latvijas tiesas saskartos ar precedentu, kur kāda persona attaisno starptautiskos noziegumus, tā kā palīgu varētu izmantot ārvalstu praksi šādu lietu risināšanā. To jo īpaši varētu attiecināt uz situāciju, kad tiesai ir grūtības noteikt gala sankciju par šo noziegumu. Tiesai nosakot sankciju jāskatās gan paša noziedzīga nodarījuma sastāvs, gan atbildību mīkstinošie, gan pastiprinošie apstākļi, kā arī pašreizējā tiesu prakse šādas lietās. Ņemot vērā, ka Latvijā nav liela tiesu prakse lietās par starptautisko noziegumu noliegšanu, tad noteikt sankciju par šo veidu noziegumiem varētu būt sarežģīti. Tieši tāpēc, ārvalstu tiesu prakse varētu būt lielisks palīgs nosakot gala sankciju par konkrēto noziegumu, Piemēram, Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksā iekļauta sankcija par holokaustu noliegšanu ir ļoti līdzīga Krimināllikumā iekļautajai, pieci gadi. Līdz ar to, Latvijas tiesas piemērojot sodu par starptautisko noziegumu attaisnošanu varētu skatīties uz Vācijas praksi šajā jautājumā un pa līdzīgiem nodarījuma apstākļiem piemērot līdzīgu sankciju.

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors aizstāvēšanai izvirza sekojošas tēzes:

1. Paredzot atbildību par genocīda noziegumiem, mērķis nav aizsargāt tikai Konvencijā par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to minētās četras personu grupas, bet aizsargāt personu grupu kā tādu, proti, jebkāda veida personu grupas. Konvencijā ir uzskaitīti tikai tie personu grupu veidi, pret kuriem visticamāk tiks vērsti genocīda noziegumi, bet konvencija arī neaizliedz valstīm paplašināt genocīda noziegumu saturu. Saskaņā ar *case by case* principu, katrā atsevišķā gadījumā tiek vērtēti genocīda nozieguma subjektīvie un objektīvie kritēriji. Šajā gadījumā, genocīds tiek tulkots paplašināti, neaprobežojoties vien ar konvencijā paredzētajām personu grupām. Līdz ar to, konvencija aizsargā visu veidu personu grupas pārstāvjus.
2. KL 74¹. pantā iekļautā nozieguma grupa objekts ir universālās jurisdikcijas principa aizsardzības intereses un starptautiskā miera intereses. Šā nozieguma grupas objektā ietilpst arī valsts intereses, kā arī atsevišķu personu tiesību aizsardzības intereses.
3. Pastāv atšķirība starp starptautisko noziegumu noliegšanu un attaisnošanu. Starptautisko noziegumu noliegšana būs tādā gadījumā, ja persona noliegs nozieguma faktiskos apstākļus, paužot viedokli, ka šādas darbības vispār nav notikušas. Savukārt, starptautisko noziegumu attaisnošana būs tajos gadījumos, kad persona nenoliedz paša nozieguma faktiskos apstākļus, bet tā pauž viedokli, ka konkrētās darbības nevar tikt kvalificētas kā starptautisks noziegums. Kaut arī praksē tam nebūtu tik liela nozīme, jo kvalifikācija un sankcija ir viena un tā pati, tomēr būtu nepieciešams respektēt likumdevēja velmi norobežot šos abus jēdzienus.
4. Ja persona zinātniskās konferences laikā attaisno tādu starptautisko noziegumu, par kuru nav šaubu, ka tas ir starptautisks noziegums, tad persona par šādu publisku runu var tikt saukta pie kriminālatbildības, jo nepastāv šaubu par šādu noziegumu esamību. Savukārt, ja tiek attaisnotas tādas darbības, par kurām vēl nav skaidrs, vai tas ir starptautisks noziegums vai nē, tad personu nevar saukt pie kriminālatbildības, jo vēstures liecības šajā jautājumā nav tik viennozīmīgas un šis jautājums ir atklāts diskusijai. Svarīgi ir arī vai konkrētais vēstures notikums ir starptautiski atzīts par starptautisku noziegumu vai arī nav.

5. Starptautiskā nozieguma attaisnošana visbiežāk tiks veikta internetā, jo internets ir viegli pieejams un tajā pastāv iespēja palikt anonīmam. To apliecina gan Latvijas, gan ārzemju tiesu prakse. Visbiežākais veids, kā persona īsteno šo noziegumu internetā, ir publicējot dažāda veida rakstus vai komentārus.
6. KL 74¹. pantā iekļautā nozieguma subjektīvā puse vienmēr izpaudīsies kā tiešs nodoms, jo tā apzinās informācijas saturu, kuru tā izplata, tā apzinās darbības kaitīgumu un iespējamās sekas. Līdz ar to, nozieguma subjektīva puse nekad neizpaudīsies kā noziedzīga nevērtība, vai noziedzīga pašpaļāvība.
7. KL 74¹. pants atšķiras no Eiropas Padomes Pamatlēmuma 2008/913/TI 1. panta pirmās daļas c) apakšpunkta, jo Krimināllikuma pantā nav iekļauta norāde uz noziedzīga nodarījuma mērķi, kā tas ir izdarīts Eiropas Padomes pamatlēmumā. Līdz ar to, Eiropas Padomes pamatlēmums prasa pierādīt noziedzīga nodarījuma mērķi, izraisīt vardarbību vai naidu pret konkrēto personu grupu pārstāvjiem, savukārt, KL 74¹. pantā iekļautā noziedzīga nodarījuma sastāvs to neprasa. Šādas norādes uz noziedzīga nodarījuma mērķi iekļaušana KL 74¹. pantā nav nepieciešama, jo tad katrā atsevišķā gadījumā būtu jāpierāda noziedzīga nodarījuma mērķis, kas praksē varētu sagādāt problēmas. Turklāt, ne vienmēr šī noziedzīgā nodarījuma mērķis ir kaitēt atsevišķu personu grupu interesēm. Piemēram, šis noziedzīgais nodarījums mērķis var būt aizskart valsts intereses.
8. Salīdzinot KL 74¹. panta sastāvu ar citu valstu kriminālkodeksos iekļautajiem noziedzīga nodarījuma sastāviem var secināt, ka reti kurā valstī ir iekļauta vispārīga norāde uz visu veidu starptautisko noziegumu attaisnošanu, kā tas ir izdarīts mūsu Krimināllikumā. Lielākā daļa valstu ir kriminalizējušas konkrētu starptautisko noziegumu attaisnošanu, piemēram, holokausta vai PSRS noziegumu attaisnošanu, kas nedod iespēju saukt pie kriminālatbildības par jebkāda cita starptautisko nozieguma attaisnošanu. Krimināllikumā iekļautais regulējums ir labāks, jo tas dod plašākas iespējas sodīt par jebkura starptautiska nozieguma attaisnošanu. Turklāt, normas piemērotājs vienmēr var izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā persona ir pelnījusi kriminālsodu vai nē.
9. KL 74¹. pantu būtu nepieciešams papildināt ar otro daļu, kurā paredzētu atbildību par starptautisko noziegumu attaisnošanu, ja šis noziegums ir vērst pret personām, kuras tieši ir cietušas no konkrētā starptautiskā nozieguma. Vācijas Federatīvajā kriminālkodeksā jau šāds atsevišķs sastāvs ir paredzēts un Latvijā arī vajadzētu šādu kvalificēto sastāvu, jo šajā gadījuma tiek aizskartas ne vien valsts intereses, bet atsevišķu personu intereses arī. Tiek aizskarti vairākas intereses.

10. Analizējot ārvalstu praksi, var secināt, ka visbiežāk personas noliedz nacistiskās Vācijas starptautiskos noziegumus, precīzāk, holokaustu. Tas būtu skaidrojams ar to, holokausts ir viens no visplašāk zināmākiem starptautiskajiem noziegumiem un vēstures liecības par šiem vēstures notikumiem ir visdažādākās.
11. Kaut arī Latvijā ir ļoti neliela prakse KL 74¹.panta piemērošanā, tomēr ārvalstīs, kā piemēram, Vācijā, šāda prakse jau ir izveidojusies. Latvijas tiesas, saskaroties ar lietām, kur persona ir izdarījusi KL 74¹.pantā paredzēto noziegumu, kā palīgu varētu izmantot ārvalstu praksi šajā jautājumā. Jo īpaši, to varētu attiecināt uz situāciju, kad tiesai ir grūtības noteikt gala sankciju par šo noziedzīgo nodarījumu, jo Vācijas Federatīvās Republikas kriminālkodeksā iekļautā sankcija ir ļoti līdzīga tai, kura ir iekļauta KL 74¹.pantā. Līdz ar to, salīdzinot lietas faktiskos apstākļus ar tiem, kuri bija Vācijas tiesu prakses piemērā, varētu nonākt pie taisnīga un samērīga soda.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN JURIDISKO AKTU SARAKSTS

Literatūra

1. Judins A. Starptautisko noziegumu noliegšana, attaisnošana, slavināšana un rupja noniecināšana. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24(826).
2. Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināltiesības Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
3. Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009.
4. Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 1. Vispārīgā daļa. Rīga: Firma "AFS", 2007.
5. Krastiņš U, Liholaja V, Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 2. Sevišķā daļa. Rīga: Firma "AFS", 2007.
6. Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2000.
7. Krastiņš U. Noziedzīgā nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācijas. Teorētiskie aspekti. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014.
8. Kučš A. Eiropas Savienības Padomes Pamatlēmums par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm un tā ieviešana Latvijas tiesību aktos. Latvijas Universitātes žurnāls Nr.3. Juridiskā zinātne, 2012.
9. Liholaja V. Starptautiskās krimināltiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
10. Paparinskis M. Kas ir noziegumi pret cilvēci. Jurista Vārds, 2003. 23.septembris, Nr.34.
11. Paparinskis M. Kas ir noziegumi pret cilvēci. Jurista Vārds, 2003. 30.septembris, Nr.35.
12. Paparinskis M, Kalniņa I. Kara noziegumu iztiesāšanas tiesiskās problēmas. Jurista Vārds, 2006. 28.februāris, Nr.9.
13. Tralmaka I, Kučš A. Vēstures faktu interpretācija Krimināllikumā un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos. Jurista Vārds, 2014. 17.jūnijs, Nr.24.
14. Кибальнк А. Г., Соломоненко И.Г. Преступления против мира и безопасности человечества / Под научю ред докт. Юрид. Наук, проф. А.В. Нау мова.- СПб.: Издательство «Юридический центр пресес»б 2004.

Normatīvie akti

1. Ženēvas 1949.gada 12.augusta konvencija par civilpersonu aizsardzību kara laikā.
Latvijas Vēstnesis 2002, 19.aprīlis, Nr.60. Pieejama: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/61344>
(Aplūkots 2015.gada 13.aprīlī).
2. Romas Starptautiskās Krimināltiesas statūti. Latvijas Vēstnesis Nr.97, 2002.gada 28.
Jūnijā. Pieejams: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/63901-romas-starptautiskas-kriminaltiesas-statuti> (Aplūkots 2015.gada 13.aprīlī).
3. Konvencijas par genocīda nepieļaujamību un sodīšanu par to. Latvijas Vēstnesis
2003,17.aprīlis, Nr.60. Pieejama: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/73971> (Aplūkots
2015.gada 13.aprīlī).
4. Eiropas Padomes pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret
noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm. Pieejams:
http://www.rgsi.edu.lv/uploads/files/ES_Padomes_Pamatlemums_2008.pdf (Aplūkots
2015.gada 18.aprīlī).
5. Krimināllikums. Latvijas Vēstnesis 1998, 8. Jūlijs Nr.199/200. Pieejams:
<https://www.vestnesis.lv/ta/id/88966-kriminallikums> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).
6. Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis, 2009, 10.jūnijs, Nr.90. Pieejams:
<https://www.vestnesis.lv/ta/id/193112-grozijumi-kriminallikuma> (Aplūkots 2015.gada
12.maijā)
7. Grozījumi Krimināllikumā. Latvijas Vēstnesis, 2014, 31.maijs, Nr.105. Pieejams:
<https://www.vestnesis.lv/ta/id/266590-grozijumi-kriminallikuma> (Aplūkots 2015.gada
12.maijā)
8. Criminal code of Slovakia. Pieejams:
http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislacion-denial-crimes/slovakia_denial_crimes_2004.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).
9. Criminal code of Lithuania. Pieejams:
http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislacion-denial-crimes/lithuania_denial_crimes_2010.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī)
10. Criminal code of Federal Republic of Germany. Pieejams at:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/28> (Skatīts
2015.gada 18.aprīlī).

11. Criminal code of the Kingdom of Spain. Pieejams:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/2> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).
12. Criminal Code of Swiss Confederation. Pieejams:
<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/48> (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī).
13. Criminal Code of Portugal. Pieejams:
http://www.proyectos.cchs.csic.es/transitionaljustice/sites/default/files/maps/info/legislacion-denial-crimes/portugal_denial_crimes_1998.pdf (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī)

Tiesu prakses materiāli

1. ANO Cilvēktiesību komitejas 1993.gada 2.janvāra spriedums lietā Nr. 550/1993, ‘‘Robert Faurisson vs France’’. Pieejams-
<http://www1.umn.edu/humanrts/undocs/html/VWS55058.htm>
2. The prosecutor v. Jean-Paul Akayesu ICTR-96-4-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). September 2 1998. Pieejams:
<http://www.refworld.org/docid/40278fbb4.html> (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī)
3. The prosecutor v. Clement Kayishema and Obed Ruzindana ICTR-95-1-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). May 21 1999. Pieejams:
<http://www.refworld.org/docid/48abd5760.html>(Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī).
4. Prosecutor v. Dragoljub Kunarac, Radomir Kovac and Zoran Vukovic, IT-96-23-T and IT-96-23/1-T. February 22 2001. Pieejams:
<http://www.icty.org/x/cases/kunarac/tjug/en/kun-tj010222e.pdf> (Aplūkots 2015. 12.aprīlī).
5. The prosecutor v. Jean de Dieu Kamuhanda ICTR-99-54A-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). January 22, 2004. Pieejams:
<http://www.refworld.org/docid/48abd536d.html> (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī).
6. The prosecutor v. Andre Ntagerura, Emmanuel Bagambiki, Samuel Imanishimwe. ICTR-99-46-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). February 25 2004.
Pieejams: <https://www1.umn.edu/humanrts/instreet/ICTR/IMANISHIMWE ICTR-97-36/IMANISHIMWE ICTR-99-46-T.pdf> (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī).
7. The prosecutor v. Elizaphan Ntakirutimana and Gerard Ntakirutimana ICTR-96-10-A and ICTR-96-17-A. . International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). December 13 2004.

- Pieejams: http://www.haguejusticeportal.net/Docs/ICTR/Ntakirutimana_Appeals-judgment_13-12-2004.pdf (Aplūkots 2015.gada 11.aprīlī)
8. The prosecutor v. Sylvestre Gacumbitsi ICTR-2001-64.A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). July 7, 2006.
 9. The prosecutor v. Tharcisse Muvunyi ICTR-2000-55A-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). September 12 2006. Pieejams: <http://www.refworld.org/docid/48abd529d.html> (Aplūkots 2015.gada 7.aprīlī).
 10. The prosecutor v. Aloys Simba ICTR-01-76-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). November 27, 2007. Pieejams: http://www1.umn.edu/humanrts/instree/ICTR/SIMBA_ICTR-01-76/SIMBA_ICTR-01-76-A.pdf (Aplūkots 2015.gada 6.aprīlī)
 11. Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza, Hassan Ngeze (Appellants) v. the prosecutor ICTR-99-52-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). November 28 2007. Pieejams: <http://www.refworld.org/pdfid/48b5271d2.pdf> (Aplūkots 2015.gada 11.aprīlī)
 12. The prosecutor v. Athanase Seromba ICTR-2001-66-A. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). March 12 2008. Pieejams: https://www1.umn.edu/humanrts/instree/ICTR/SEROMBA_ICTR-2001-66/SEROMBA_ICTR-2001-66-A.pdf (Aplūkots 2015.gada 10.aprīlī).
 13. The prosecutor v. Theoneste Bagosora, Gratien Kabiligi, Aloys Ntabakuze, Antole Nsengiyumva ICTR-98-41-T. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR). December 18 2008. Pieejams: <http://www.unict.org/sites/unict.org/files/case-documents/ictr-98-41/trial-judgements/en/081218.pdf> (Aplūkots 2015.gada 10.aprīlī).
 14. European Cort of Human Rights , 17.december 2013 judgment in case of *Perinček vs Switzerland* (application no 27510/08).
 15. Constitutional Cort of Spain judgment No.235/2007, of November 7. Pieejams: <http://www.tribunalconstitucional.es/es/jurisprudencia/restrad/Paginas/JCC2352007en.aspx> (Aplūkots 2015.gada 18.aprīlī).
 16. Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2007.gada 8. Marta spriedums lieta SKK-13/2007
 17. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2013.gada 23.maija spriedums lietā Nr.11840005812 K29-1173-13. Spriedums nav publiski pieejams.

18. Tiesu prakse krimināllietās par nacionālā, etniskā un rasu naidu izraisīšanu. Latvijas Republikas Augstākā tiesa 2012.gads. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojsimi/kriminaltiesibas/> (Aplūkots 2015.gada 12.maijā).

Citi materiāli

1. 2014.gada 27.marta Saeimas sēdes stenogrammas. Pieejams: http://www.saeima.lv/lv/transcripts/view/233#LP1108_07 (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)
2. "Vienotības" valde nosoda Priedes homofobiskos izteikumus . Ziņu aģentūra LETA 2014.gada 8.decembrī. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/538792-vienotibas_valde_nosoda_priedes_homofobiskos_izteikumus (Aplūkots 2015.gada 12.aprīlī)
3. Drošības policija vērtē Alfrēda Rubika izteikumu par 1949.gada represijām. Ziņu aģentūra LETA 2013.gada 13.maijs. Pieejams-<http://nra.lv/latvija/94596-drosibas-policija-verte-alfreda-rubika-izteikumus-par-1949-gada-represijam.htm>
4. Report on the Trial of Dirk Zimmerman (Germany). The Occidental Quarterly, october, 25 2009. Pieejams: https://www.toqonline.com/blog/trial-of-dirk-zimmerman/#_ftn1 (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī).
5. Mahler Gets 6 Years over Holocaust statement. Pieejams: <http://www.rense.com/general85/mahl.htm> (Aplūkots 2015.gada 19.aprīlī)
6. German Holocaust Denier Imprisoned for Inciting Racial Hatred. Pieejams: <http://www.dw.de/german-holocaust-denier-imprisoned-for-inciting-racial-hatred/a-2386563> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).
7. German Neo-Nazi Gets Five Years for Holocaust Denial. Pieejams: <http://www.dw.de/german-neo-nazi-gets-five-years-for-holocaust-denial/a-2351942> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).
8. Switzerland: Prison Term for "Holocaust Denial". Pieejams: http://www.ihr.org/jhr/v19/v19n2p58_Swiss.html (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).
9. The Influence of a Man Who Denies the Holocaust. Pieejams: <http://www.nysun.com/foreign/influence-of-a-man-who-denies-the-holocaust/41443/> (Aplūkots 2015.gada 5.maijā).

Bakalaura darbs „ Starptautiskie noziegumi un to attaisnošana” izstrādāts Latvijas
Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie
informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: **Edgars Buka** _____ .05.2015.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba vadītāja: Dr.iur.prof. **Valentija Liholaja** _____ .05.2015.

Recenzents:

Darbs iesniegts _____ .05.2015.

Bakalaura darba pārbaudījumu komisijas sekretārs: _____

Darbs aizstāvēts kvalifikācijas darbu pārbaudījuma komisijas sēdē

_____.0 _____.2015.prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs(-e): _____